

2025/2026

CKV GIDS

**KUNST VANUIT
MEERDERE
DIMENSIES**

**HET VERBREDEN
VAN JE HORIZON**

Daag leerlingen uit
en beweeg mee

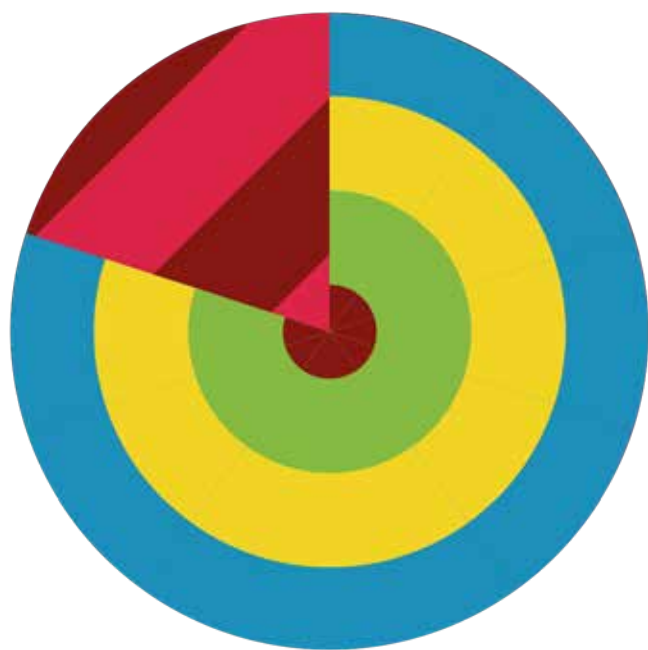
We MOETEN

COLUMN CEEKAAVEE-JUF

RIJKSMUSEUM VAN OUDHEDEN

interactieve rondleidingen,
museumlessen en workshops

1 OP DE 5 KINDEREN HEEFT SCHULDEN*

Hoe doet jouw klas het?
Ontdek GeldLab

GELD LAB

*Deze cijfers komen uit het GeldLab van het Belasting & Douane Museum.

BIJ DE VOORKANT

OUDHEID KOMT TOT LEVEN IN DE KLAS ÉN HET MUSEUM

Hoe breng je abstracte thema's als rituelen, identiteit en wereldbeelden tot leven voor jongeren? Door hen zélf op ontdekkingsstocht te laten gaan. In het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden verplaatsen leerlingen zich voor even in een andere wereld. Tijdens interactieve rondleidingen, museumlessen en workshops kijken ze vanuit verschillende perspectieven naar erfgoed, kunst en geschiedenis - en misschien ook wel naar zichzelf.

Of het nu gaat over hoe mensen duizenden jaren geleden omgingen met de dood, of welke verhalen zij vertelden: het zijn onderwerpen waar we ook vandaag allemaal mee te maken hebben. Onze museumdocenten maken geschiedenis tastbaar. Ze prikkelen leerlingen om te kijken, te ruiken aan de geuren van lang geleden, te tekenen, vragen te stellen en hun eigen mening

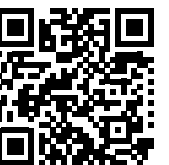
te formuleren. Tijdens programma's als de Egypte Challenge of de escape game Keizers & Co maken leerlingen in spelvorm en al samenwerkend kennis met de oudheid. Voor elke klas zijn er aansluitende programma's die passen bij jouw lesdoelen én bij de belevingswereld van leerlingen.

Gratis, flexibel én actueel

Een bezoek aan het museum is gratis voor schoolklassen en mogelijk op maandag t/m vrijdag om 9.00, 11.00, 13.00 of 15.00 uur.

Lukt het niet om naar Leiden te komen? Met een livestream-rondleiding brengen we het museum de klas in en stem je het bezoek af op jouw lestijden. Reserveren kan via 071 - 5163 163 of door te mailen naar info@rmo.nl, hier kun je ook terecht met vragen.

Bekijk het volledige aanbod:
www.rmo.nl/onderwijs/voortgezet-onderwijs/
Of scan de QR-code!

Colofon CKV Gids 2025-2026

Een jaarlijkse informatieve uitgave voor betrokkenen bij het CKV-onderwijs. De CKV Gids wordt gratis verspreid onder docenten CKV, OBD's, Nederlandse gemeenten, cultureel adviseurs en bemiddelaars en andere personen en instanties die hebben aangegeven de gids te willen ontvangen.

Redactie

Christine Dirkse,
Marco van de Wetering

Met medewerking van S. Dijkstra,
M.T. van de Kamp, R. L. Zsarinsky, E. Weerstra
en vele anderen.

Advertenties

Acquisitum
Bertel Ingmar Bertelsen
030-8906667
bertelbertelsen@acquisitum.nl

Vormgeving

Origin Marketing Groep
Martine van der Peijl
www.originmarketing.nl

Foto voorkant

Ilona Hartensveld Fotografie

Nabestellen

De CKV Gids 2025-2026 kan voor €8,95 worden nabesteld bij de uitgever.

Uitgever

Insite Media
Postbus 209
3770 AE Barneveld
bureau@insitemedia.nl

Niets uit deze uitgave mag worden gepubliceerd of vermenigvuldigd zonder uitdrukkelijke toestemming van de uitgever. Alhoewel deze uitgave met de grootst mogelijke zorg is samengesteld, kunnen aan deze uitgave geen rechten worden ontleend.

Copyright 2025 Insite Media
ISSN 1879-4017

Duik met je leerlingen
IN DIGITALE MUZIEK

blz.23

blz.51

**THEATER OVER
SEKSUALITEIT**

Maak het met kunst bespreekbaar

CREATIEF MET TECHNOLOGIE

TECHNOLOGIE EN CKV HAND IN HAND

TIEN MINUTEN VIA AUGMENTED REALITY RONDLOPEN IN DE PREHISTORIE, EEN SCHILDERIJ MAKEN MET 10 VERSCHILLENDE VERFSOORTEN, EEN DANS OMZETTEN NAAR EEN HOLOGRAM EN REKENEN TERWIJL JE EEN COMPUTERSPEL MAAKT: IN DEZE HUIDIGE TIJD IS DAT GOED MOGELIJK, OOK IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS. CHRISTIAN GODSCHALK VAN DIGITAL CREATIVITY, GELOOFT DAT MEER CREATIVITEIT EN TECHNOLOGIE IN HET ONDERWIJS HET LEERRENDEMENT KAN VERHOGEN. 'JE SLUIT DAN MEER AAN BIJ DE BELEVINGSWERELD EN STOOFT LEERLINGEN KLAAR VOOR DE TOEKOMST, WAAR VELEN VAN HEN EEN BAAN ZULLEN KRIJGEN IN DE TECHNOLOGIE. WE MOETEN TECHNOLOGIE IN HET ONDERWIJS NIET VERMIJDEN, MAAR LEERLINGEN LEREN HOE ZE ER OP EEN SLIMME MANIER GEBRUIK VAN KUNNEN MAKEN.'

Tekst: Christine Dirkse • **Beeld:** Digital Creativity

Met Digital Creativity verzorgen Godschalk en zijn team workshops voor het onderwijs, bijvoorbeeld met animeren, virtual reality, drone technologie, kunstmatige intelligentie en augmented reality. Het doel: creatieve vaardigheden ontwikkelen, je leren uit te drukken, te bouwen en te verbeelden. En leerlingen interesseren voor media en technologie. Maar Godschalk ziet nog een doel: 'Met onze workshops proberen we het consumentgedrag van leerlingen nieuwe richting te geven. Jongeren zitten nu eenmaal veel achter een scherm. Maar wij proberen hen te laten zien dat ze meer kunnen doen dan alleen YouTube, social media en games. Je kunt ook dingen creëren en verbeelden met de moderne media. In plaats van potlood, kwast en verf kunnen ze creatief worden met behulp van computer, laptop, telefoon, iPad of 3D-printpen.'

CREATIEF MET TECHNOLOGIE

Een goed voorbeeld hoe technologie de creativiteit kan stimuleren, is de 3D-pen. Het idee lijkt wat op een 3D-printer, maar waar je bij de 3D-printer in de computer iets programmeert dat de printer vervolgens

print, kun je met de 3D-printpen zelf iets met je motoriek maken: in de pen zit gesmolten plastic, dat stolt zodat het uit de pen komt. Dankzij de smart-technologie in de pen wordt de pen niet te warm, waardoor leerlingen zich niet kunnen branden. Met deze pen kunnen ze dus zelf 3D-figureren creëren.

Een ander voorbeeld is het maken van een hologram: je laat leerlingen met behulp van een choreograaf een dans instuderen en zet dit om naar een hologram. Het hologram wordt vervolgens getoond als 'opvoering'. Of je laat leerlingen zelf dingen maken en een verhaal bedenken, dat vervolgens in stopmotion wordt uitgebeeld. Of leerlingen gaan in een workshop aan de slag met graffiti: niet op een echte muur, maar in augmented reality. De beleving is hetzelfde, maar de muren worden niet daadwerkelijk beklad. Of leerlingen gaan aan de slag met een digitaal schilderprogramma: in plaats van 1 penseel en 1 soort verf hebben ze opeens de beschikking over 18 penselen en 1000 soorten verf. Zo kunnen ze hun kennis van en ervaring met verschillende penselen en verfsoorten sterk uitbreiden. Het voordeel? 'Leerlingen gaan dit thuis ook doen. Ze gaan hun tijd achter hun schermen creatiever besteden.'

VOORBEREIDEN OP DE TOEKOMST

Godschalk probeert met zijn workshops aan te sluiten bij de behoefte van het onderwijs én de nieuwe technologieën. 'Ik merk dat scholen echt wel met hun tijd mee willen gaan, maar ze weten niet altijd goed hoe ze dat aan moeten pakken. Die kennis hebben wij in huis, waardoor er samen veel mogelijk is.' Als voorbeeld noemt Godschalk een workshop Deepfake. 'Deze workshop hebben we speciaal voor burgerschap gemaakt. Je kunt met deepfake gezichten manipuleren en gelaatskenmerken nadoen. In de workshop willen we leerlingen leren hoe dat werkt, we leren ze de creatieve

en technologische vaardigheden aan die daarvoor nodig zijn. Maar zo worden ze ook direct mediawijzer: door hen te laten zien hoe eenvoudig het is, zullen ze zich ook eerder realiseren dat niet alle nieuws bijvoorbeeld echt hoeft te zijn.' Daarnaast bereidt het voor op beroepen van de toekomst. 'Zo is er het beroep augmented reality specialist. Dat is nog geen heel bekende functie, maar zal in de toekomst wel steeds meer gevraagd worden. Door hen met dit soort beroepen kennis te laten maken, worden ze beter voorbereid op een beroepskeuze, ook in beroepen van de toekomst.'

CREATIVITEIT ALS MOTOR

Technologie is voor Godschalk geen doel op zich. Bij hem staat creativiteit centraal. 'Creativiteit is overal: als je twee luciferhoutjes aan elkaar lijmt en schildert, ben je creatief bezig. Maar als je sleutels binnen laat liggen en de deur in het slot hebt getrokken, vraagt het ook creativiteit om dat probleem op te lossen en jezelf weer binnen te laten.' Dat is ook waar technologie de mens niet kan vervangen, volgens Godschalk. 'We kunnen

apparaten van alles laten doen, maar apparaten zijn niet creatief. Wij zitten aan de knoppen, een apparaat doet wat wij erin programmeren.' Door creativiteit en technologie met elkaar te verbinden, sluit je sterk aan bij de belevingswereld van leerlingen. 'Ik merk ook dat het indruk maakt, zo'n workshop vergeten ze niet. En dat maakt dat ook de leerstof die aan bod is gekomen blijft hangen.' Bovendien werk je zo direct aan mediawijsheid.

ANIMATION GAME DESIGN

Behalve losse workshops, biedt Digital Creativity ook mogelijkheden om technologie meer in het curriculum in te bedden. 'We hebben bijvoorbeeld het vak animation game design helpen opzetten op een aantal scholen. Hierbij leren leerlingen in een jaar allerlei vaardigheden rondom animeren en het maken van computerspellen. Hierbij wordt vakkennis gekoppeld aan creativiteit en technologie.' Godschalk is ervan overtuigd dat een goed opgezet vak met technologie kan bijdragen aan kennis in allerlei vakken. 'We leren leerlingen bijvoorbeeld werken in Roblox'. Dit programma is wel eens negatief in het nieuws geweest vanwege cyberpesten en dergelijke, maar dat zijn volgens Godschalk excessen. 'Roblox is een platform waar je spellen kunt spelen en kunt bouwen (dus zelf figuurtjes maken, vormgeven, programmeren).

Scan de
QR-Code voor
onze programma's.

ATELIER ZUIDERZEE

Atelier Zuiderzee is een programmareeks rondom kunst en design. De programma's bestaan uit een interactieve rondleiding en een praktisch gedeelte in het atelier.

Bestaande uit :

- beeldende vorming
- kunstzinnige oriëntatie
- kunst en cultuur
- CKV en KCV

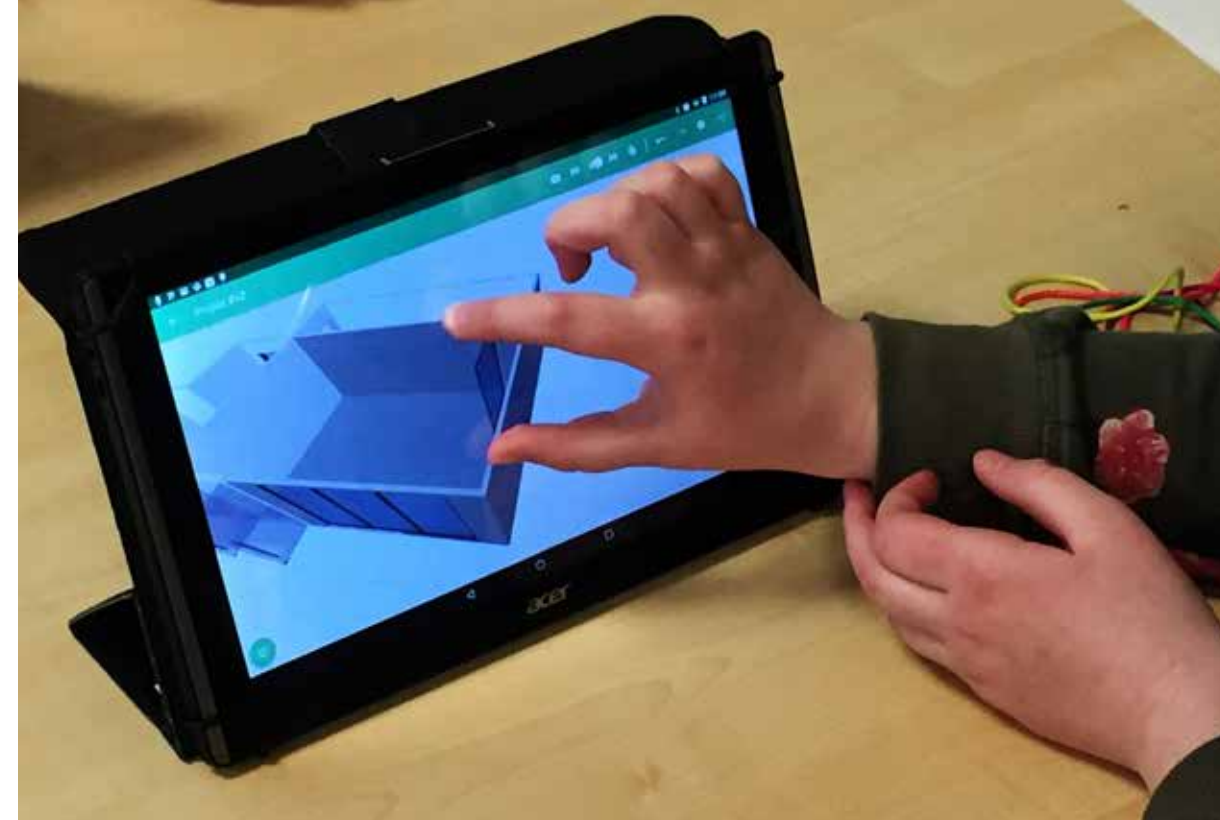
Tijdens het programma *Verfstreek* bestuderen leerlingen, met een tekentas in de hand, op verschillende manieren schilderen. Ze leren meer over compositie, kleurgebruik en de gevoelens die kunstwerken kunnen oproepen.

Het programma *Vod of Vintage* gaat over de rol van kleding in het uiten van je identiteit en het duurzaam omgaan met textiel. In *Doe het lekker selfie* staat portretfotografie centraal.

Het programma wordt aangepast aan het leerjaar en niveau van de leerlingen.

sales@zuiderzeemuseum.nl

Daarbij loop je vaak tegen taalkundige en wiskundige problemen aan. Je leert daardoor onder meer logica en probleemoplossend denken. Volwassenen verdiepen zich er niet altijd voldoende in, weten er te weinig van, maar leerlingen gebruiken het toch. We moeten ons er juist in verdiepen en hen begeleiden, uitleggen waar risico's zijn en kansen zijn.'

LEF EN EXPERTISE

Godschalk denkt dus dat het voor het onderwijs heel goed zou zijn om creativiteit en technologie meer met elkaar te verbinden. 'Je kunt veel leerstof verbinden aan creativiteit: met dans of toneel kun je een taak oefenen, met beeldende vorming kun je rekenonderwijs oefenen.' Ook technologie kan helpen bij het spelonderwijs en ongemerkt leren. 'Ik laat leerlingen bijvoorbeeld met een digitaal programma een huis ontwerpen. Ze moeten dan nadenken over maatvoeringen, draaihoeken van deuren etc. Ze zijn zo volop bezig met rekenen. Ik kan het niet precies koppelen aan een bepaald hoofdstuk in een wiskundemethode, maar ze zijn absoluut bezig met het leren van wiskunde, zonder dat ze dat concreet door hebben.'

Godschalk merkt dat scholen wel geïnteresseerd zijn in het inbedden van technologie in het curriculum. 'Wat je nodig hebt, is lef en expertise. En tijd en geld natuurlijk. Tijd is al een probleem op veel scholen, maar lef ook. Want hoe kun je aan de inspectie uitleggen dat de dansende leerlingen toch echt bezig zijn het met oefenen van taal of rekenen? En dat het vak Animatie bijdraagt

aan het behalen van kerndoelen of eindtermen? Maar wij denken echt dat het mogelijk is om bestaande vakken meer aan creativiteit en technologie te koppelen. Desnoods moeten de lesuren daarvoor 10 minuten ingekort worden. Want 10 minuten augmented reality over de Prehistorie blijft beter hangen dan een heel lesuur les over ditzelfde onderwerp.'

MEER INFO

www.digitalcreativity.nl

Rijksmuseum de Gevangenpoort

Bezoek met jouw school Rijksmuseum de Gevangenpoort, de eeuwenoude gevangenis van het Binnenhof. Hier komen leerlingen meer te weten over hoe er vroeger werd opgesloten, berecht en gestraft. Het museum heeft op de website een uitgebreide keuze aan museumlessen voor het primair en voortgezet onderwijs.

www.gevangenpoort.nl

Het spannendste
klassenuitje
in Den Haag

Beeld en Boodschap

De workshop 'Beeld en Boodschap' maakt leerlingen weerbaarder tegen digitale informatiebubbels en fake news. De gastles 'Beeld en Boodschap' vindt bij u op school plaats en wordt gegeven door één van onze museumdocenten. In deze gastles ontdekken uw leerlingen het verschil tussen reclame en propaganda en leren ze hoe ze de boodschap achter het beeld kunnen ontdekken. Leerlingen maken beeldanalyses aan de hand van uniek historisch beeldmateriaal. De nieuw verworven beeldgeletterdheid maakt leerlingen weerbaarder tegen digitale informatiebubbels en fake news.

Meer informatie

Workshop geschreven voor VO. Sluit aan bij thema's rondom burgerschap en mediawijsheid.

Nationaal Onderwijsmuseum
Burgemeester de Raadsingel 97, Dordrecht
078-6326820, educatie@onderwijsmuseum.nl

educatieve
programma's
VOORTGEZET
ONDERWIJS

onderwijsmuseum.nl

onderwijsmuseum

TIJDENS RESTART ERVAREN LEERLINGEN WAT HET BETEKEN OM MIGRANT TE ZIJN

IN HET NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM TE ARNHEM LEREN SCHOLIEREN NIET ALLEEN OVER DE GESCHIEDENIS EN CULTUUR VAN NEDERLAND. OOK ACTUELE ONDERWERPEN KRIJGEN EEN PLEK IN HET EDUCATIEVE PROGRAMMA. HOE BOUW JE EEN BESTAAN OP IN EEN NIEUW LAND? MET HET EDUCATIEPROGRAMMA RESTART KRIJGEN LEERLINGEN IN DE HUID VAN EEN MIGRANT.

WAAR KOM JIJ VANDAAN?

Gitta Paans is conceptontwikkelaar bij het museum en betrokken bij het ontwerp van Restart. Ze vertelt: 'Elk jaar bezoeken zo'n 42.000 kinderen het Nederlands Openluchtmuseum. Wij willen dat al deze kinderen zich kunnen herkennen in onze programma's, ongeacht hun achtergrond en culturele roots. Thema's als diversiteit, migratie en inclusie hebben een daarom een belangrijke plek in ons educatieaanbod. In de 'Restart-game' ervaren leerling uit de eerste twee klassen van het voortgezet onderwijs hoe het is om in te burgeren in een land waarvan je de gewoontes niet kent.'

Het programma begint met een les op school. De leerlingen maken hun eigen paspoort en denken na over wat ze zouden meenemen of missen als ze moeten vertrekken. Ook onderzoeken ze hun familiegeschiedenis. Met hun 'paspoort' op zak gaan de leerlingen naar het museum. Bij aankomst van het fictieve land 'Ander land' moeten ze hun paspoort laten zien. Wie het vergeet, wordt uit de rij gehaald en moet een vingerafdruk laten afnemen. 'Ze ervaren hoe spannend en ongemakkelijk het is om gecontroleerd te worden', verklaart Paans. Daarna worden ze verdeeld in kleine familiegroepjes en krijgen ze gênante hesjes met de tekst 'Burger op proef' aan. 'Ze schamen zich voor die hesjes', zegt Paans 'maar dat hoort erbij. Migranten voelen zich ook vaak anders.'

UITDAGINGEN EN OPDRACHTEN

Met een tablet vol opdrachten trekken de groepjes door het museumpark. Onderweg maken leerlingen ongemerkt kennis met de rijke collectie van het museum. Ze luisteren naar migrantenverhalen in het Chinese eethuis, de Molukse barak, het Turkenpension en op het Indisch Achtererf. Ze moeten bestaanszekerheid regelen, kennis van het land bewijzen en werk vinden bij de ambachtelijke werkplaatsen. Afwijzingen zijn eerder regel dan uitzondering, maar doorzetten en vaker solliciteren levert punten op. Ook geluk speelt een rol. Daarnaast is het belangrijk om vrienden te maken, bijvoorbeeld door met andere bezoekers op de foto te gaan. Een groot scorebord toont uiteindelijk welke familiegroepjes een verblijfsvergunning krijgen.

BLIJVENDE IMPACT

De foto's en scores nemen leerlingen mee naar school om hun ervaringen te delen. Paans: "Tijdens opdrachten zoals koken komen vaak persoonlijke verhalen naar boven. Je merkt dat Restart echt impact heeft." Die impact is ook internationaal erkend: in 2021 won het programma de prestigieuze Children in Museums Award. Jaarlijks nemen ruim 42.000 kinderen deel aan educatieve programma's van het museum. Paans: "Wij willen dat al deze kinderen zich kunnen herkennen in onze programma's, ongeacht hun achtergrond en culturele roots."

VOOR JOUW KLAS

Wil jij jouw leerlingen ook laten ontdekken wat migratie écht betekent? Vraag een vrijblijvende offerte aan en beleef Restart samen met je klas in het Nederlands Openluchtmuseum.

MEER INFO

www.openluchtmuseum.nl/onderwijs

Nationale
Opera
&
Ballet

Beleef opera en ballet

Wij verheugen ons erop om uw leerlingen ook dit schooljaar weer in beweging te brengen en te ontroeren met zang, dans, muziek en theater!

Opera en ballet beleven in ons theater

In ons CKV-programma kunnen scholen voor een zeer voordelig tarief naar de voorstellingen in ons theater, goed voorbereid met lesmateriaal en een activerende workshop.

Workshops, rondleidingen en projecten

Van een crash course opera tot je eigen dansvoorstelling maken op school – bekijk ons aanbod van workshops en projecten waarmee we leerlingen van alle niveaus het plezier van zang en dans laten ervaren.

Scan voor meer info de QR-code of kijk op operaballet.nl/voortgezet-onderwijs

WERELD
MUSEUM

Maak de wereld mee

Burgerschapsonderwijs
in het museum en online!

Amsterdam,
Leiden en
Rotterdam

Bekijk het aanbod op
amsterdam.werldmuseum.nl/onderwijs
leiden.werldmuseum.nl/onderwijs
rotterdam.werldmuseum.nl/onderwijs

“MET HUMOR, HOOP EN PERSPECTIEF”

AMAR EL AJJOURI

Een klas of zaal vol pubers die je eerst wat sceptisch aankijkt. Blikken die zeggen: “Nou, laat maar zien dan.” Precies daar voelt Amar El Ajjouri zich thuis. “Jongeren hebben behoefte aan echtheid en eerlijkheid,” zegt hij. “Als ze voelen dat jij écht voor hen speelt, dat je oprecht bent, dan luisteren ze. Ze prikken feilloos door je heen als het gemaakt of opgelegd is. Ze willen geraakt worden door iets dat echt is.”

Amar, de man achter theaterplatform **PHneutraal** en het gezicht van **Amar Speelt**. Hij is acteur, comedian en trainer in één, en combineert al die disciplines in zijn voorstellingen en workshops.

VAN DEN HAAG TOT IN DE KLAS

Geboren in Marokko en opgegroeid in Den Haag – “couscous met een kuiltje jus,” grapt hij – stond Amar al van jongs af aan om verhalen te vertellen. Thuis hadden we een traditie van verhalen, waar humor, levenslessen en fantasie hand in hand gingen. Inmiddels reist hij door heel Nederland om jongeren, docenten en professionals te trainen én te inspireren. Met meer dan 25 jaar ervaring in educatief theater en training weet hij hoe je via humor, interactie en herkenbare situaties écht iets losmaakt.

Zijn thema’s? Burgerschap, diversiteit, groepsdruk, straatcultuur en omgangsvormen. Altijd met een serieuze kern, maar verpakt in een vorm die licht en aantrekkelijk blijft.

HUMOR ALS SLEUTEL

“Humor is voor mij geen doel, maar een middel,” legt Amar uit. “Je kunt jongeren honderd keer vertellen wat goed of fout is, maar dan verlies je ze. Laat ze lachen, zet herkenbare typetjes neer, speel met overdrijving – en opeens luisteren ze wél. Humor opent deuren die anders gesloten blijven.”

In zijn voorstellingen zie je dat terug. Ali gaat over burgerschap en hoe we met elkaar omgaan, met rap, spoken word en muziek als krachtige ingrediënten. Spot vertelt over vriendschap, groepsdruk en de zoektocht naar je identiteit. “Ali is energiek, bijna cabaretachtig.

Spot is meer verhalend, richting toneel. Maar allebei blijven ze comedy, omdat dat jongeren raakt.”

En het stopt niet bij het applaus. Bij de voorstellingen zijn lesbrieven om het onderwerp verder te verdiepen. “We willen dat het thema blijft leven, ook ná de voorstelling.”

VERDER DAN DE KLAS

Hoewel Amar vooral bij scholen optreedt, reikt zijn werk verder. Met PHneutraal verzorgt hij interactieve trainingen voor docenten, ouders en bedrijven. “Met docenten werk ik bijvoorbeeld rond straatcultuur en macho gedrag. Ouders help ik nadenken over opvoeden in deze tijd. En bij bedrijven gaat het vaak over diversiteit en inclusie. De aanpak blijft hetzelfde: een herkenbare situatie neerzetten, luchtig maken met humor en zo het gesprek openen.”

JONGEREN BESMETTEN MET KUNST

Hij wil hen niet alleen iets meegeven over gedrag en keuzes, maar ook over kunst. “Veel leerlingen krijgen theater niet van huis uit mee. Als ze via school ontdekken dat het leuk is, dan is er iets bijzonders gebeurd. Dan hoop ik dat we ze een beetje besmetten met kunst.”

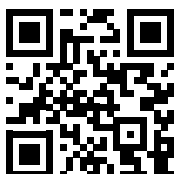
Soms merkt Amar meteen dat zijn voorstelling iets raakt. “Na afloop komen leerlingen naar me toe: ‘Was echt fatoe!’ En dan vragen ze hoe ik dit ben gaan doen, welke opleiding erbij hoort, hoe ik die dingen bedenkt. En soms hoor ik: ‘Dit wil ik ook.’ En dat is precies wat ik wil aanwakkeren.”

EEN SERIEUZE BOODSCHAP MET EEN LACH

Of het nu een klas pubers is, een docententeam of een zaal vol ouders: Amar El Ajjouri weet dat je mensen pas bereikt als je ze boeit én bindt. “Het is eigenlijk simpel: jongeren willen voelen dat jij er voor hen staat. Dat het echt is. En als je ze dan ook nog hoop en perspectief kunt meegeven, heb je iets waardevols gedaan. Want wat je met plezier leert, vergeet je nooit meer.”

MEER INFO

• www.amarspeelt.nl
• www.phneutraal.nl

KUNST VANUIT MEERDERE DIMENSIES

SINDS DE INVOERING VAN HET VERNIEUWDE EXAMENPROGRAMMA HAVO/VWO CKV, ZIJN DE 'DIMENSIES' EEN ONDERDEEL VAN HET DOMEIN 'VERBREDEN'. DIMENSIES, DAT ZIJN BIJVOORBEELD 'LOKAAL EN GLOBAAL', OF 'FEIT EN FICTIE', 'SCHOONHEID EN LELIJKHEID', 'AUTONOOM EN TOEGEPAST'. DOOR NAAR KUNST TE KIJKEN VANUIT EEN OF MEERDERE DIMENSIES, WORDT HET GESPREK OVER KUNST VEEL BETEKENISVOLLER VOOR LEERLINGEN, MERKEN WE. IN ONDERSTAAND ARTIKEL GA IK IN OP TWEE VOORBEELDEN OVER ARCHITECTUUR EN MODE. DEZE TWEE KUNSTVORMEN VINDEN VEEL LEERLINGEN ERG INTERESSANT.

Door: Marie-Thérèse van de Kamp

DE IDEALE STAD EN DE ROL VAN ARCHITECTUUR

In de CKV gids van 2021/2022 schreef ik over het vernieuwde CKV. Voorheen hadden we bij CKV het thema 'De Stad'. Dit thema is door ons CKV-team vernieuwd in 'Wonen, leven en werken in groene (wereld)steden van de toekomst'. Het gaat over de ideale, groene (wereld)stad in de toekomst. Daarin nemen we vervolgens de dimensies mee, zoals lokaal en globaal; feit en fictie; traditie en innovatie en ambachtelijk en industrieel. Voor dit thema-project werken leerlingen in groepen met één van de dimensies. In de lessen en tijdens de excursie, gaan we in op de kunstvormen architectuur (en stedenbouwkundige ontwikkeling, inclusief groenvoorziening en klimaat), mode, beeldende kunst, film en filmmuziek.

SAMENWERKEND LEREN

Leerlingen onderzoeken stedenbouwkundige ontwikkelingen en hoe (ideale) steden in de toekomst volgens hen het beste vormgegeven zouden kunnen worden. Ze kijken naar manieren waarop architecten ontwerpen en hoe zij in de

Superstar, a mobile Chinatown - MAD architects, uit 'Utopian Visions'

toekomst zouden willen wonen, leven en werken in een (groene) (wereld)stad. Zij geven dit onderzoek vorm in een origineel film-essay aan de hand van één van de genoemde dimensies. We gaan in de eigen stad (Tilburg) kijken naar architectuur en gaan naar Rotterdam op excursie. Daar bezoeken we het Depot, de kunsthall en Fenix. De leerlingen zelf bezoeken nog een aantal andere architectuurprojecten zoals de Kubuswoningen, de Markthal, Little C en gebouwen op de Kop van Zuid. Zo gaat architectuur leven omdat ze het aan levende lijve meemaken en er samen over nadenken, vanuit hun eigen toekomstvisie.

DIMENSIES TOEGEPAST

We introduceren het thema bij leerlingen aan de hand van het werk van Winy Maas en MVRDV, en MAD architects. Winy Maas en MVRDV hebben in Rotterdam natuurlijk het Depot en de Markthal gebouwd. We kijken naar de Markthal vanuit de dimensies traditie en innovatie, autonoom en toegepast en feit en fictie. Leerlingen merken dat je op meerdere manieren kunt kijken naar het gebouw en dat de architecten verschillende soorten strategieën hebben gehanteerd in hun ontwerp. Een markthal is uiteraard de plek waar je eten kunt kopen, dat was van oudsher al zo in steden, vaak waren deze overdekt. Door de markthal hier te combineren met appartementen hebben zij twee stedelijke functies verbonden (toegepast) en toch zijn zowel vormgeving van het gebouw als de decoratie van het plafond misschien meer autonoom dan toegepast. Vervolgens kijken we nog naar andere gebouwen van Winy Maas en MVRDV en dan steeds vanuit een andere dimensie. Het zijn juist de nuancerings die in de dimensies ruimte krijgen en dat maakt het gesprek over architectuur interessant voor leerlingen om erover na te denken en mee te kunnen praten. We laten ook een fictieve stad van de toekomst zien, Superstar – een mobiele Chinatown – volgens MAD architects (de architecten van de spectaculaire trap van Fenix). Het concept bevat veel fictieve maar ook feitelijke aspecten, het laat heel goed zien hoe architecten fantaseren

en visualiseren als wezenlijk onderdeel van het creatieve vormgevingsproces. Zie ook www.youtube.com/watch?v=kYURrZqgMfM of scan de QR-code hiernaast.

CREATIEF DENKEN OVER STEDEN

Leerlingen gaan dan zelf brainstormen over hun groene wereldsteden van de toekomst. Uit het boek 'Utopia Forever' hebben we allerlei perspectieven gehaald die je voor een stad in de toekomst kunt hanteren: van klimaat tot zeespiegelstijging, van groenvoorziening tot hoogbouw, van bevolkingssamenstelling tot robotisering of transportmogelijkheden. Leerlingen kijken steeds vanuit een van deze perspectieven naar de toekomst. Zo dagen we hen uit om creatief te denken en niet alleen bij de feitelijke stedenbouwkundige opzet te blijven die zij herkennen in de stad van nu. We merken dat leerlingen deze benadering aanspreekt: we zien dat ze echt gaan nadenken over de toekomst en hoe zij zouden willen leven, wonen en werken in de steden in de toekomst. Ze leren de verschillende soorten strategieën kennen die architecten kunnen hanteren bij het ontwerpen stedenbouwkundige projecten: van utopische tot dystopische visies, van sciencefiction tot realistisch. Hier komen ook de dimensies weer terug: willen leerlingen liever een 'ambachtelijk' ogende stad waarin – zoals in Little C – iets minder hoog gebouwd wordt en met veel groen en contact in de buurt of willen zij juist – zoals bij Montevideo op de Kop van Zuid – wolkenkrabbers met een industrieel karakter? Vervolgens moeten leerlingen hun denkbeeldige steden van de toekomst uitwerken in een filmessay en dat stelt hen voor nieuwe uitdagingen want hoe kun je een stad van de toekomst verfilmen zonder dat deze fysiek al aanwezig is? Dat vergt

Markthal - MVRDV, © Ossip van Duivenbode

verbeeldingsvermogen en hier worden soms AI toepassingen ingezet, zoals MAD architects dat blijkbaar doet. In Rotterdam is in het Nieuwe Instituut een bijzondere expositie (tot eind oktober) te zien van maquettes van hen. Je ziet daar hoe zij ontwerpen. Daar staat ook een computer met een programma waar je van een simpele potloodschets, met behulp van AI tot materiaalsuggesties kunt komen en vervolgens tot een ruimtelijk beeld dat weer als basis kan dienen voor de vormgeving van een gebouw.

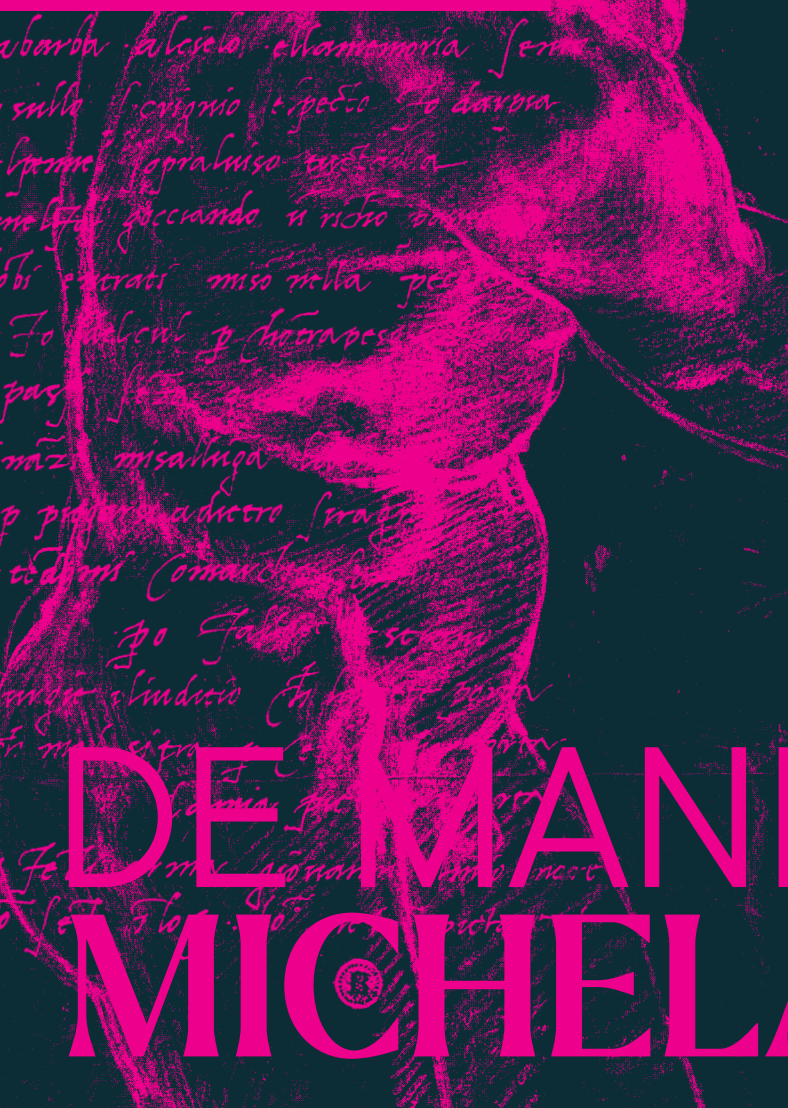
Fenix trap, MAD architects - Foto: M.T. vd. Kamp

AI generator expositie MAD architects. Tekening met uitwerking van AI - Foto's: M.T. van de Kamp

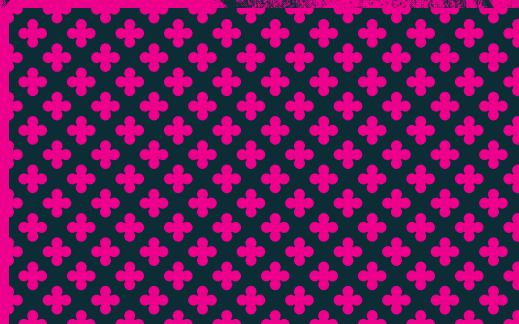
TEYLERS

DE MANNEN VAN MICHELANGELO

Ervaar de fascinatie van Michelangelo voor het mannelijk lichaam in 20 tekeningen uit de collectie van Teylers Museum en bijzondere internationale bruiklenen! Bezoek deze unieke tentoonstelling met vmbo 3, havo 4-5 en vwo 4-6 leerlingen.

Meer informatie

OUDEST * MUSEUM * VAN * NEDERLAND

15 OKT 25 → 25 JAN 26

FONDS 21

het
cultuurfonds

EEN STAD IS MEER DAN GEBOUWEN

Tijdens de excursie naar Rotterdam kijken we niet alleen naar gebouwen, maar ook naar parken, groenvoorzieningen en kunst en vormgeving. We gaan met leerlingen naar kunst (over migratie) kijken in het gloednieuwe Fenix. Daar kunnen zij zien hoe MAD architects een sciencefictiontrap heeft vormgegeven, en zij zien een fantastische kunstcollectie die tot de verbeelding spreekt. We bezoeken daarnaast nog het Depot ofwel de kunsthall. In het Depot bekijken we de architectuur vanuit dimensies autonoom en toegepast; ambachtelijk en industrieel en individueel en collectief. Leerlingen maken opnames voor hun filmmessay. Met andere leerlingen gaan we naar de kunsthall waar mode ontwerper Iris van Herpen een grote tentoonstelling krijgt die eerder in Parijs al te zien was. Mode vinden veel leerlingen interessant en Iris van Herpen laat ongetwijfeld in de kunsthall zien hoe zij in haar ontwerpproces innovatieve wegen bewandelt (terwijl zij ook traditionele mode- en couture technieken toepast – dimensie: traditie en innovatie maar ook individueel en collectief).

Fenix trap, MAD architects - Foto: M.T. vd. Kamp

ARTISTIEKE CREATIEVE PROCESSEN

Iris van Herpen is een van de meest innovatieve Nederlandse mode-ontwerpster van nu. Ze zegt over haar creatieve proces, dat ze zich af en toe helemaal terug moet trekken om dat proces goed op gang te brengen, terwijl zij ook veel samenwerkt (individueel-coöperatief). In de expositie in Parijs liet zij zien hoe dat ontwerpproces tot stand komt in een atelier-achtige ruimte. Ze associeert veel, laat zich inspireren door kunst en cultuur uit allerlei tijden en plaatsen. Ze onderzoekt deze, kijkt aandachtig naar de vormen en texturen. Dat zet haar op het spoor van het combineren van vormen, materialen, technieken en texturen. Dan ontwerpt ze materialen en kledingstukken. Bij het ontwerpen van de materialen hanteert ze vaak een inhoudelijk thema. Zoals voor haar nieuwe collectie 'Sympoiesis' deze werd geïnspireerd door de film 'Ocean' van David Attenborough, en voor kleuren, stoffen en bewegingen door de Dohrnii (Japanse kwallen), door bioluminescentie (lichtgevende

Simpoesis - performance, Iris van Herpen.

algen) die zij samen met wetenschappers heeft verwerkt in een stof die net als de lichtgevende algen, ook oplicht bij bewegen. Ze wil laten zien hoe we in de toekomst anders met materialen en met het milieu om kunnen gaan (actueel in tijden van ultravervuilde fast fashion) en wil ons laten nadenken hoe we een diepgaande verbinding met de natuur kunnen maken in kleding en stoffen. Dit project en deze excursie brengen leerlingen op ideeën voor hun eigen onderzoek bij het domein 'Verdiepen'. Leuk is dat oud-leerlingen zich in de architectuur, stedenbouw, design en mode verder hebben verdiept tijdens hun vervolgonderwijs. En dan krijg je via een oud-leerling (Master student Management in the Built Environment TU Delft) tips en suggesties voor het thema: "Het gaat niet alleen om meer groen, maar ook om minder grijs, bijv. creatief gebruik van gevels en ondergrond (ook leuk om te filmen, zoals grasbetontegels!)" of over hun studie "Bouwkunde was meer gericht op het ontwerpproces van de ontwerper, nu in mijn master kijk ik meer naar de realisatie en haalbaarheid in de gebouwde omgeving" of "Tijdens mijn studie heb ik stedenbouwkunde en literatuur verenigd en geschreven over wat we kunnen leren over een stad aan de hand van de fictie die erover geschreven is". Met beroepen als mode-ontwerper, textielontwerper, architect, urbanist of kunsthistorica hopen we dat we vanuit CKV een bijdrage aan dat vonkje hebben gegeven. Mooi toch!

Simpoesis - bioluminescentie, Iris van Herpen.

Boek dé omleiding

**VO
MBO
HBO**

**nstituut
ieuwe**

Ontwerp de toekomst bij Nieuwe Instituut.
Museum voor Architectuur, Design en Digitale cultuur.

AMSTERDAMSE SCHOOL MUSEUM HET SCHIP

In welke omstandigheden leefden de meeste mensen tot ongeveer 100 jaar geleden? Wat is nu eigenlijk de Amsterdamse Schoolstijl en wat maakt deze stijl zo uniek? Hoe kan een kunstbeweging bijdragen aan sociale vooruitgang? Het antwoord op deze en nog veel meer vragen vind je bij de Amsterdamse School Musea. Er zijn twee locaties: *Het Schip* in Amsterdam West en *De Dageraad* in Amsterdam Zuid. Voor het voortgezet onderwijs bieden beide musea educatieprogramma's, maar in overleg kunnen ze ook naar u toe komen! De educatieprogramma's sluiten aan op de vakken Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, Kunst Algemeen en CKV.

R

Residentie Orkest Den Haag

Meedoen, ervaren & muziek maken!

Wil je meer informatie ontvangen, een workshop boeken of liever je wensen voor maatwerk bespreken? Kijk op residentieorkest.nl/educatie of neem contact met ons op via educatie@residentieorkest.nl

AAN DE SLAG MET AMBACHTEN

Over de ambachten van de Amsterdamse School leren is één ding, maar kun je ze niet het beste begrijpen door er zelf mee aan de slag te gaan? Tijdens de workshops van de Amsterdamse School Musea steken leerlingen onder begeleiding van een Amsterdamse School-kenner hun handen in de klei, gaan ze in de weer met drukpersen of trekken ze eropuit met tekengerei. Ideaal in combinatie met een rondleiding. Meer informatie? Kijk op hetschip.nl/educatie.

RONDLEIDING (1 UUR + 1 UUR ZELFSTANDIG MUSEUMBEZOEK)

Na een introductiefilmpje en een museumbezoek neemt een gids de leerlingen mee langs het gebouw en door de buurt. Daar worden onder andere de Amsterdamse Schoolstijl, de planologie en de sociaalhistorische context waarbinnen de stijl zich ontwikkelde, behandeld.

Locatie: Museum Het Schip / Museum De Dageraad
Niveau: VMBO, HAVO, VWO
Vakken: Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, CKV
Prijs: €190,- per 15 leerlingen & 1 begeleider

FOTOWORKSHOP (1,5 - 2 UUR)

Leerlingen krijgen een korte lezing of rondleiding van de curator of een museumdocent waarna zij met de camera op hun telefoon kenmerken van de Amsterdamse Schoolstijl proberen vast te leggen. De resultaten worden aan het einde van het bezoek besproken.

Locatie: Museum Het Schip / Museum De Dageraad
Niveau: VMBO, HAVO, VWO
Vakken: Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, CKV
Prijs: €190,- per 15 leerlingen & 1 begeleider

WORKSHOP POSTERS MAKEN (2 UUR)

De Amsterdamse School-kunstenaars maakten veel gebruik van druktechnieken om hun ideeën en idealen over te brengen. De leerlingen bezoeken eerst de tentoonstellingsruimte met een opdracht waarbij ze aan het denken worden gezet over sociale vooruitgang. Waar zijn ze boos over, wat zou er moeten veranderen, of welke gouden oplossing hebben ze voor een (sociaal) probleem? Na een brainstorm gaan ze aan de slag om een goede leus te bedenken en hun eigen actieposter te maken.

Locatie: Museum Het Schip / Museum De Dageraad
Niveau: VMBO, HAVO, VWO
Vakken: Kunst Algemeen, CKV
Prijs: €190,- per 15 leerlingen & 1 begeleider

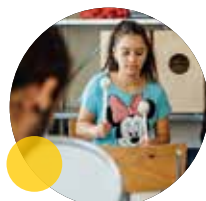
Museum Het Schip
Oostzaanstraat 45
1013 WG Amsterdam

Museum De Dageraad
Burgemeester Tellegenstraat 128
1073 KG Amsterdam

020-6868595
planning@hetschip.nl

SKVR
The Creative Network.

Kunsteducatie in het vo

**Cultuurdagen
met CKV**

**Creatieve invulling
van het vak Lob**

**Kritisch en betrokken
Burgerschap**

**Scan de QR-code
of ga naar skvr.nl/vo**

Bezoek Design Museum Den Bosch

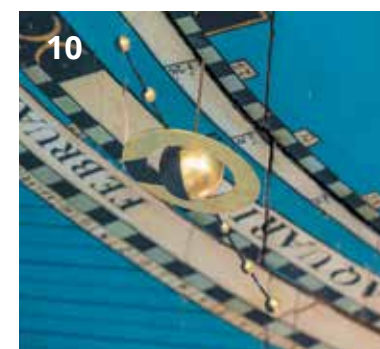
Stap in de wereld van design.

DESIGN
MUSEUM
DEN
BOSCH

UNESCO Werelderfgoedsites zijn de meest bijzondere en betekenisvolle plekken op de wereld. Elk ervan vertelt een inspirerend verhaal dat onze geschiedenis en natuur springlevend houdt. Omdat ze deel zijn van de Werelderfgoed familie, prikkelen ze onze nieuwsgierigheid naar wat er nog meer aan cultuur en natuur op ons wacht om te worden ontdekt.

📱 Scan de QR-code en ontdek via werelderfgoed.nl/onderwijs hoe jij en je leerlingen met Werelderfgoed aan de slag kunnen.

📺 Bekijk Het Klokhuis: van alle 13 locaties een speciale aflevering.

📧 Sluit je aan bij de landelijke klankbordgroep Werelderfgoededucatie: educatie@werelderfgoed.nl

Kennismaken. Aansluiten. Omarmen.
Werelderfgoed in het onderwijs is investeren in de toekomst.

MEER INFO

📄 werelderfgoed.nl/onderwijs

Mauritshuis^{Den Haag}

Ontdek Rembrandt & Vermeer in het Mauritshuis!

Kijk voor alle
museumlessen op:
www.mauritshuis.nl/vo

Mh

Meesterwerken *bewegen, ademen en omringen*

VANAF 19 SEPTEMBER 2025 STAP JE IN DE SCHILDERIJEN VAN MONET EN ROUSSEAU IN AMSTERDAM. BELEEF HOE ZE TOT LEVEN KOMEN ALS NOOIT TEVOREN!

ONZE NIEUWE HOOFD-IMMERSIEVE ERVARING: MONET, MEESTER VAN HET IMPRESSIONISME

Van de bruisende havens van Normandië tot de serene tuinen van Giverny, Claude Monet wijdde zijn leven aan het vastleggen van de eeuwig veranderende dans van water en licht. Vaak de grondlegger van het impressionisme genoemd, brak hij met traditie en pionierde hij een revolutionaire stijl die een hele generatie kunstenaars inspireerde om de vluchtige schoonheid van het moment te schilderen. Nu ontvouwt zijn wereld zich rondom jou in een meeslepende reis door het hart van het impressionisme. Wandel door klaprozeenvelden, sta op de Japanse brug met uitzicht op zijn waterlelies, en zie de zon opkomen boven een mistige haven precies zoals Monet dat ooit deed; levendig, vluchtig en bruisend van kleur. Stap in zijn meest iconische werken en ervaar hun diepte, sfeer en magie op een manier die alleen mogelijk is wanneer kunst tot leven komt.

ONZE KORTE IMMERSIEVE ERVARING DIE VOLGT: ROUSSEAU, JUNGLE VAN DROMEN

Betreed ook de wereld van Henri Rousseau, waar het alledaagse Parijs samensmelt met een denkbeeldige jungle. Tussen het dichte gebladerte verschuilen zich tijgers, luchtschepen zweven door beschilderde luchten, en dromerige taferelen nodigen je uit om ver voorbij de werkelijkheid te dwalen. Gedurfd, kleurrijk en oneindig fantasierijk dompelen Rousseau's schilderijen je onder in een parallel universum dat deels paradijs, en deels een sprookje is. In dit universum, waar de dagelijkse realiteit versmelt met een overvloed aan droomachtige details, nodigt Rousseau ons uit om met wijd open dromende ogen te ontsnappen – van Frankrijk naar een jungle doordrenkt met de essentie van Eden.

EÉN TICKET GEEFT JE TOEGANG TOT DEZE TWEE INDRUKWEKKENDE EN BETOVERENDE WERELDEN BINNEN ICONISCHE SCHILDERIJEN.

Vanaf 19 september 2025 ontdek je de kunstbeleving die uitbreekt uit de muren van het museum. Stap in de visioenen van Monet en Rousseau, en zie hoe hun meesterwerken bewegen, ademen en je omringen.

MEER INFO

www.fabrique-lumieres.com

KUNST ACTIEF

Kunst Actief is het programma voor jongeren in Kunstmuseum Den Haag. Interactief ervaren de leerlingen de kunstwerken op zaal en gaan zelf aan de slag met afwisselende werkvormen die aansluiten bij hun leefwereld. Door in te gaan op wat leerlingen zelf zien en ervaren, worden leerlingen actief in het beleven van kunst en leggen zij zelf verbanden. Dit schooljaar is er Mode Actief bij de actuele tentoonstelling TITANIC & FASHION – The Last Dance: mis het niet! – voor zowel vmbo als havo en vwo.

Mode Actief – TITANIC

TITANIC & FASHION – The Last Dance toont de originele kostuums uit de iconische film uit de jaren negentig en de authentieke, dromerige kleding uit die tijd (1910) in combinatie met werken van hedendaagse ontwerpers zoals Iris van Herpen, John Galiano voor Margiela, Craig Green en Tess van Zalinge. Zo wordt er een verband gelegd tussen toen en nu om te reflecteren op onze huidige tijd: er zijn verrassend veel overeenkomsten. Op de tentoonstelling wordt het verhaal veerkrachtig en optimistisch gebracht.

Voor: vmbo, havo, vwo

Kunst Actief – Schilderen

Leerlingen maken onder andere kennis met kunstenaar Jacoba van Heemskerck, die zich in haar werk ontwikkelde tot een expressionistisch schilder. Zij schilderde niet alleen de zichtbare werkelijkheid maar ook het spirituele. Als motief gebruikte zij daar vaak de boom voor. Tijdens Kunst Actief – Schilderen onderzoeken leerlingen verschillende landschappen en ontdekken verbanden tussen kleur en emotie. Op de tentoonstelling wordt het werk van Van Heemskerck gecombineerd met werk van beroemde tijdgenoten zoals Piet Mondriaan en Wassily Kandinsky. Ook zien de leerlingen schilderijen van hedendaags kunstenaar Lois Dodd, om verschillen en overeenkomsten aan te wijzen.

Voor: vmbo

KUNSTMUSEUM
DEN HAAG

Ga voor het gehele programma
Kunst actief en Wonderkamers naar
de website: www.kunstmuseum.nl

DUIK MET JE LEERLINGEN IN DIGITALE MUZIEK: *“Ze weten vaak al meer dan je denkt”*

WAT HEB JE ALS CKV-DOCENT NODIG ALS JE MET JE LEERLINGEN IN DE WERELD VAN DIGITALE MUZIEK WILT DUKEN? JACQUES VAN DE VEERDONK, MUZIKANT, MUZIEKDOCENT EN AL JAREN BETROKKEN BIJ EDUCATIEVE MUZIEK EN FILM PLATFORM WATCH THAT SOUND, WEET ER ALLES VAN. HIJ BEGELEIDT JONGEREN BIJ HET MAKEN VAN SOUNDTRACKS, HET ONTWERPEN VAN GELUIDEN EN HET ONTDEKKEN HOE MUZIEK BEELD TOT LEVEN KAN BRENGEN. “KINDEREN MAKEN ZELF AL FILMPJES, ZETTEN ER GELUID ONDER EN EXPERIMENTEREN OP TIKTOK EN INSTAGRAM. DAT SLUIT NAADLOOS AAN BIJ HUN LEEFWERELD — EEN MOOIE KANS OM IN DE KLAS OP IN TE SPELEN.”

Tekst: Sjoukje Dijkstra • Beeld: Watch That Sound

Volgens Van de Veerdonk ligt er in digitale muziek een mooie mogelijkheid voor CKV-docenten om leerlingen spelenderwijs te laten ervaren hoe beeld en geluid elkaar versterken. “Zodra een filmfragment ineens een soundtrack krijgt, zie je kinderen opveren. Ze ontdekken dat geluid emoties oproept, spanning kan opbouwen of juist ontladen. En het mooiste: ze zijn er trots op dat ze zélf iets hebben gemaakt.”

GELUID ALS EMOTIONELE MOTOR

Wie een film zonder geluid bekijkt, merkt al snel hoe kaal dat voelt. Geluid is vaak de emotionele motor van een verhaal. Van de Veerdonk: “Wij zijn zeer emotionele wezens. In een film worden de belangrijkste beslissingen niet alleen door de beelden genomen, maar het is juist door de emotie die geluid oproept. Muziek kan een scène spannend maken of juist luchtig. Leerlingen ervaren dat meteen als je een fragment eerst stil laat zien, en daarna mét muziek.” Die ontdekking is voor leerlingen een eyeopener: ze merken dat ze niet alleen consumeren, maar ook zelf makers zijn. “Ze krijgen door dat hun keuzes ertoe doen. Dat geeft eigenaarschap en trots.”

VAN KNOPPEN DRUKKEN NAAR EXPRESSIE

Digitale muziek in de klas draait volgens Van de Veerdonk niet om de techniek op zichzelf. “Het gevaar is dat je blijft hangen in knopjes indrukken. Maar kunstvakken zijn op de eerste plaats expressievakken. Het gaat erom dat leerlingen zelf iets maken, dat ze ontdekken wat hun muziek uitdrukt.”

Daarbij helpt het om leerlingen open vragen te stellen: welke emotie wil je oproepen? Wat past er bij dit fragment? In plaats van antwoorden voor te zeggen, begeleid je hun creatieve proces. “Als docent hoeft je niet alles te weten. Leerlingen weten vaak meer dan je denkt. Laat ze zelf oplossingen aandragen en stimuleer ze om keuzes te maken.”

IDENTITEIT EN ZELFVERTROUWEN

Het effect van zulke lessen reikt verder dan alleen een leuk project. Van de Veerdonk ziet dat leerlingen er ook als persoon van groeien. “Ze zijn trots op wat ze maken en halen er identiteit uit. Muziek of sounddesign geeft hun de kans om te laten zien wie ze zijn. Ze denken daar serieus over na. Elke keer verbaast het me weer hoe volwassen ze zich verwoorden als je ze kwaliteit aanbiedt en hen serieus neemt.” Ook in de ontwikkeling van sociale vaardigheden speelt dit mee. Samen een soundtrack maken betekent luisteren naar elkaar, onderhandelen en experimenteren. “Film maken is een Gesamtkunstwerk, een samenwerking van verschillende kunstenaars. Jongeren ervaren dat zij daar onderdeel van kunnen zijn. Dat besef is waardevol.”

AANSLUITEN BIJ HUN WERELD

Veel jongeren zijn dagelijks bezig met media en geluid — alleen vaak buiten school. Ze zijn daar meestal best ver mee: editen filmpjes, voegen geluid toe of spelen met effecten. Van de Veerdonk: “Het onderwijs loopt helaas toch vaak

achter op de leefwereld van leerlingen. Daarom is het zo belangrijk om met de kunstvakken juist aan te sluiten bij waar zij al mee bezig zijn. Vraag: hoe doe jij dat op TikTok of YouTube? Welke muziek gebruik jij? Daarmee heb je direct een ingang.” Een praktisch voorbeeld: laat leerlingen geluid opnemen met hun telefoon, of gebruik simpele effecten die ze herkennen uit social media. “De sleutel in goed onderwijs is altijd: zoek de verbinding tussen jouw belangstelling en die van je leerlingen. Dan communiceer je echt.”

PRAKTISCHE STARTPUNTEN

Welke software of tools heb je als docent nodig? Van de Veerdonk noemt toegankelijke programma's als FL Studio (voorheen FruityLoops), Soundtrap, Audacity, Movie Maker, Bandlab of GarageBand als instapmogelijkheden. Voor gevorderden kan Ableton Live interessant zijn, omdat nagenoeg alle Dj's er mee werken. Nog eenvoudiger: gebruik browser-based software, in de webaudio api omgeving, die vind je bij oa bij Chrome Music Lab. “Dan hoeven leerlingen niets te installeren en kunnen ze direct aan de slag. Dat verlaagt de drempel enorm.” Maar de kern blijft: het creatieve proces. “Je hoeft niet per se de nieuwste software te hebben. Begin gewoon met een goed idee, goede voorbereiding, goed materiaal, een fragment dat aanspreekt, en laat leerlingen hun eigen geluid ontwikkelen.”

TOEKOMST VAN DIGITALE MUZIEK IN CKV

De rol van digitale muziek in het onderwijs wordt volgens Van de Veerdonk alleen maar groter. “Politiek ligt de nadruk vaak op cognitieve vakken. Maar voor identiteitsontwikkeling zijn kunstvakken onmisbaar. Daarbij is het heel inclusief, omdat het eenvoudig is om verschillende culturele achtergronden en muziekstijlen in de lessen te integreren. Dit kan de creativiteit en betrokkenheid van leerlingen vergroten. Bovendien is media is niet meer weg te denken uit onze samenleving. Het zou eigenlijk een vaste plek in het curriculum moeten krijgen.”

Hij ziet dat jongeren al intuïtief heel vaardig zijn in sounddesign en media. “Het onderwijs moet daarop meebewegen. Leerlingen moeten zichzelf kunnen uitdrukken in woorden, in beeld én in geluid. Dat is essentieel. Als je dat niet faciliteert, lopen ze vast.”

Foto: Watch That Sound

TIPS & TRICKS VOOR CKV-DOCENTEN: AAN DE SLAG MET DIGITALE MUZIEK

Begin klein en concreet

Gebruik een kort film- of animatiefragment zonder geluid. Laat leerlingen zelf geluiden en muziek toevoegen en bespreek daarna wat er verandert in de beleving.

Gebruik wat ze al kennen

Veel leerlingen werken op TikTok, Instagram of YouTube al met muziek en geluid. Vraag hoe zij dat doen en bouw daarop voort.

Kies toegankelijke tools

Gratis of betaalbare programma's zoals FL Studio (voorheen FruityLoops), GarageBand, Soundtrap, Audacity, Movie Maker, Bandlab, zijn geschikt voor beginners. Nog eenvoudiger: werk met browser-based applicaties zodat niets geïnstalleerd hoeft te worden: diverse apps in de Chrome Music Lab

Voor gevorderden is Ableton Live interessant zijn.

Maak van kunst een expressievak

Laat leerlingen niet alleen 'knopjes drukken', maar stimuleer artistieke keuzes. Stel open vragen: wat wil je dat je muziek uitdrukt? Welke emotie past hierbij?

Zoek de sleutel

Aansluiten bij hun belevingswereld is cruciaal. Gebruik hun muziekvoorkeuren, symbolen of memes uit social media als ingang om in gesprek te komen.

Onderschat ze niet

Leerlingen weten vaak meer dan je denkt. Geef ze verantwoordelijkheid, laat hun mening tellen en bouw van daaruit verder.

INFO

Voor vragen kun je mailen naar Jacques van de Veerdonk: info@watchthatsound.nl

www.watchthatsound.nl

BANDPROJECT FESTIVAL OP SCHOOL CULTUURDAG XXL TEACH THE TEACHER HERMAN BROOD PROJECT WORKSHOPREEKSEN & NOG VEEL MEER

Van idee tot uitvoering: Kunsteducatie Nederland maakt cultuurprojecten onvergetelijk.

Met next level workshops, toffe presentaties en workshopleiders die er écht een feestje van maken.

info@kunsteducationenederland.nl

06-30414189

WWW.KUNSTEDUCATIENEDERLAND.NL

PIEPSCHUIM MUZIEK THEATER CABARET

WARMING UP!

Hoe vertel je aan de volgende generatie wat er aan de hand is met ons klimaat? En hoe zorg je ervoor dat leerlingen niet alle hoop verliezen?

Warming Up! combineert een indringende muzikale theatervoorstelling met praktische workshops die leerlingen uitdagen na te denken over wat hun rol kan zijn.

Indringend,
prikkelend
& scherp

Warming Up! vertelt het verhaal van de klimaat-crisis op een nieuwe manier. Geen koude cijfers, maar invoelbare verhalen en metaforen - en door de workshops biedt **Warming Up!** ook nog perspectief.

Interactief,
hoopvol &
praktisch

school.piepschuim.com | ckv@piepschuim.com / 06 2189 1962

Profiteer van de vele voordelen van de Cultuurkaart in het voortgezet onderwijs

MISSCHIEN DOET JOUW SCHOOL NET ALS RUIM 80% VAN ALLE SCHOLEN IN HET VO AL MEE, MISSCHIEN OOK NOG NIET. GRAAG LEGGEN WE KORT ALLE VOORDELEN VAN DE CULTUURKAART AAN JE UIT ZODAT JE ER (OOK) DIT SCHOOLJAAR OPTIMAAL GEBRUIK VAN KUNT MAKEN.

Er wordt jaarlijks 5 miljoen euro Cultuurkaart-budget beschikbaar gesteld door het ministerie van OCW. Per deelnemende leerling investeert het ministerie € 6,-. Alleen deelnemende scholen ontvangen het Cultuurkaart-budget. Deelnemen kan op twee verschillende manieren. De school kiest zelf op welke manier deze wil deelnemen.

1. CULTUURKAART-BUDGET MET BIJDRAGE SCHOOL

De school stelt een bedrag beschikbaar van € 12,- per leerling. Daar komt initieel € 6,- per leerling van het ministerie van OCW bij. Het totale bedrag van € 18,- per leerling kan dan worden uitgegeven door de school.

2. CULTUURKAART-BUDGET ZONDER BIJDRAGE SCHOOL

De school vraagt een CJP Cultuurkaart zonder bijdrage school aan voor € 2,75 aan administratiekosten per leerling. Het ministerie van OCW stelt dan een tegoed van € 6,- beschikbaar, dat alleen door de individuele leerling kan worden besteed. Het is dus niet mogelijk om het budget klassikaal te besteden.

GRATIS CJP'S VOOR LEERLINGEN EN DOCENTEN

Als de school meedoet aan de CJP Cultuurkaart met bijdrage school, dan hebben alle leerlingen recht op een gratis CJP (t.w.v. € 17,50) waarmee zij korting krijgen op bios, musea, voorstellingen, festivals en meer. De gratis CJP is terug te vinden in de CJP app. Er worden ook 20 gratis docentenpassen beschikbaar gesteld, mits er op tijd wordt besteld. Als dit niet lukt, kunnen de docentenpassen worden aangeschaft voor € 6,50 per pas (eerste 20 gratis).

HET SCHOLENPORTAL / SCHOLEN.CJP.NL

Alle Cultuurkaart-zaken worden verricht via het scholenportal (<https://scholen.cjp.nl/>) van CJP. De budgethouder van de school beheert hier het account en het budget. Het portaal geeft inzicht in de budgetten, maar ook in de activatie-status van leerlingen en docenten. Het is daarnaast mogelijk om overzichten en facturen te downloaden en gegevens aan te passen.

HET CULTUURKAART-DOSSIER

Het Cultuurkaart-dossier is een digitale mix van een portfolio, een dossier en een tijdslijn. Het dossier helpt docenten om de culturele ontwikkeling van hun leerlingen te structureren en sluit aan bij de kaders en eisen die de docent, de school en de inspectie stellen.

Het Cultuurkaart-dossier is een product van CJP en Apprentice en wordt aan Cultuurkaart-scholen tegen een enorm gereduceerd tarief van € 2,25 per leerling per jaar aangeboden (normale kosten: abonnement € 1095,- per jaar + licentie per leerling € 7,95). Meer informatie is te vinden op <https://educatie.cjp.nl/cultuurkaart-dossier>

CJP SCHOOLTOER

Schooltoer is een handig product van de NS, GVB en CJP. Hiermee reizen docenten en leerlingen die zijn aangesloten bij de Cultuurkaart duurzaam en met een fikse korting in de daluren met NS, of in het hele netwerk van GVB Amsterdam. Zo wordt een culturele activiteit met de klas nog voordeliger.

MEEDOEN MET DE CJP CULTUURKAART

Aan de CJP Cultuurkaart kunnen deelnemen: leerlingen, docenten en ondersteunend personeel op scholen voor regulier voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs in Nederland die vallen onder de Wet op het voortgezet onderwijs. Als een school wil deelnemen geldt de verplichting om dit met alle leerlingen van de school, zoals opgegeven bij DUO, te doen.

DEELNEMEN?

educatie.cjp.nl/meedoen-vo
of mail naar support@cjp.nl

ish.dance/educatie

Aanbod
BO & VO
Lessenreeksen
Voorstellingen
Workshops

ISH ACADEMY

Voor scholen

Theater Traxx komt met 3 gloednieuwe voorstellingen!

In **Geluk(t)** worden de gedachten over geluk(t) en niet-gelukt scherp in beeld gebracht. Jongeren laten zich meedogenloos inpakken door wat 'de samenleving' van hen verwacht, ten koste van eigen leven en geluk.

Strijd gaat over hoe je omgaat met situaties die je 'beschadigd' hebben. Dat je het leven wat minder blijft beheersen, hoeft te strijden en vooral hoe je weer leert vertrouwen.

Dood-eng gaat over rouw en verlies en wil graag de taboes en angst voor thema's als rouw om de dood, verbroken verering en scheiding wat verzachten en normaliseren. Hopelijk wordt het delen dan ook wat minder heftig. Deze voorstelling is ook voor kinderen.

Kijk voor meer info op www.theatertraxx.nl

ROET

Interactieve voorstelling over pesten & sociale media.

Voor klas 1 t/m 4 vmbo, havo, vwo.

Theater- en filmprojecten waarin **jij** de hoofdrol speelt!

www.roet.nl

Stuur een mail naar info@roet.nl en we sturen gelijk de trailer met meer informatie over deze populaire voorstelling.

LEREN MET HOOFD, HART EN HANDEN: HET KASTEEL ALS KLASLOKAAL

BEZORG JE LEERLINGEN EEN ONVERGETELIJK BEZOEK AAN HET MUIDERSLOT, EEN PLEK DIE GESCHIEDENIS ADEMT EN WAAR KUNST, ACTUALITEIT EN TAAL SAMEN KOMEN.

De locatie van het Muiderslot is op zichzelf is al een ware ervaring. Van veraf zie je het al liggen: dit prachtige kasteel in het pittoreske stadje Muiden, gelegen aan het IJmeer onder de rook van Amsterdam. Verschillende onderwijsprogramma's dagen jouw leerlingen hier uit om vanuit hun perspectief de wereld van vroeger, nu en de toekomst te onderzoeken met de interactieve rondleidingen 'Zeven eeuwen een kasteel' en 'Oorlog en vrede'.

HET VERLEDEN ALS SPRINGPLANK VOOR CREATIE

Met het poëzieproject Kasteeljuweel gaat dat nog een stap verder. Hierbij treden je leerlingen in de voetsporen van P.C. Hooft (de beroemdste bewoner van het Muiderslot en ook wel 'de Nederlandse Shakespeare' genoemd) en gaan ze aan de slag met thema's als vrijheid, liefde of duurzaamheid. In het 180 minuten durende programma volgen zij eerst een rondleiding over het thema, waarna ze in het Kasteelatelier, onder begeleiding van een ervaren poëziedocent, een gedicht schrijven over wat hen na aan het hart ligt.

*Vrijheid is lopen zonder sloten,
woorden spreken zonder angst,
lachen in het licht,
en weten: ik mag er zijn.*

Een vmbo-leerling schreef dit sterke gedicht van slechts vier regels tijdens Kasteeljuweel. De muren van de Ridderzaal hebben door de jaren heen al een heel aantal gedichten gehoord. Deze zaal, het hart van het kasteel, is de plek waar de leerlingen

hun stem laten horen. Na het voorlezen van dit gedicht viel het publiek van ouders en leerlingen even stil. De docent zei later: "Ik had mijn leerling nog nooit zo gezien. Dit was zijn stem. En iedereen luisterde."

DE FINALE IN DE RIDDERZAAL

Jaarlijks organiseert het Muiderslot drie feestelijke Kasteeljuweel-finales. Uit elke deelnemende klas worden drie gedichten geselecteerd. De finalisten komen met hun ouders naar het kasteel voor een avond waarop leerlingen elkaar en professionele artiesten ontmoeten. Samen vieren ze de kracht van taal, in dezelfde zaal waar eeuwen geleden al gedichten werden gedeeld.

WAAROM DIT RAAKT:

- Leerlingen ervaren dat hun stem ertoe doet.
- CKV, taal, geschiedenis en maatschappelijke thema's komen samen.
- Het kasteel maakt verleden, heden en toekomst tastbaar.

Laat je klas ervaren hoe geschiedenis kan inspireren tot nieuwe verhalen – en hoe kunst een blijvende indruk achterlaat.

VOOR INSPIRATIE SCAN DE QR

of stuur een mail aan esmee.hickendorff@muiderslot.nl

ENERGIEKE KUNSTZINNIGE WORKSHOPS

CULTUURDAGEN OP MAAT VOOR VO EN MBO

AANBOD VOOR CKV & BURGERSCHAP

WORKSHOPS EN CULTUURDAGEN VAN DE CULTUURSCHOOL:

- OP MAAT
- OP LOCATIE
- LAAT JE LEERLINGEN ZELF KIEZEN

MEER INFORMATIE:

WWW.DECULTUURSCHOOL.NL
INFO@DECULTUURSCHOOL.NL

ACCEPTANT

Helder Theater maakt en speelt (vanaf 2005) interactieve en educatieve voorstellingen voor leerlingen van PO, VO, MBO en HBO.

Drie enthousiaste acteurs spelen situaties uit over allerlei onderwerpen: seksualiteit, sexting, respect, sociale media, geld, alcohol en drugs, grenzen etc.

We spelen bij voorkeur per klas, de veiligheid van een bestaande klas zorgt voor goede interactie!

Interactief theater nodigt jongeren uit om mee te denken over allerlei onderwerpen. Voor je het weet zitten ze er helemaal in!

lets voor jullie leerlingen?
Mail ons op: info@heldertheater.nl en we nemen contact op! Leuk!

NIEUWE SCHOLEN KRIJGEN 10% KORTING!

ENGELS DAT BLIJFT HANGEN – MÉT PLEZIER EN INTERACTIE

Engels leren is vaak een kwestie van woordenlijsten stampen, opdrachten maken en hopen dat er iets blijft hangen. Maar stel je voor dat je leerlingen in het Engels leren door te spelen, te bewegen en samen te ontdekken. Dat is precies wat Gigglemug Interactive Theatre doet.

Onze interactieve theatervoorstellingen en workshops draaien om één ding: leren door plezier. Want als een leerling lacht, zingt, improviseert of danst in het Engels, dan gebeurt er iets bijzonders. Ze leren niet alleen de taal, maar ook zelfvertrouwen, samenwerking en kritisch denken.

Zoals een docent uit Echt zei:

"Dit interactieve theater haalt leerlingen uit hun comfortzone en zet ze in een rol. Tegelijkertijd horen, spreken en beleven ze de Engelse taal. En hebben ze plezier!"

WAAROM DOCENTEN KIEZEN VOOR GIGGLEMUG

- 98% van de scholen boekt ons opnieuw.
- Wij komen naar jou toe – van Groningen tot Limburg, van Enschede tot Rotterdam.
- Geschikt voor elke onderwijsvorm: van basisonderwijs tot universiteit, inclusief VMBO, HAVO, VWO, MBO en TTO.
- Je hebt alleen een lege ruimte nodig en wat tafels en stoelen. Wij regelen de rest.

Docenten waarderen onze inhoudelijke meerwaarde: onze shows sluiten aan bij vakken als Burgerschap, Geschiedenis, Engelse literatuur en Culturele vorming. Zo combineer je taalverwerving met thema's die leerlingen raken. Een docent uit Rotterdam vat het zo samen: *"Hun werk is een prachtig voorbeeld van hoe theater de brug kan slaan tussen klassieke literatuur en hedendaagse leerlingen."*

ONZE POPULAIERSTE SHOWS

- **The Charleston Murder Mystery** – een spannend moordspel dat leerlingen laat nadenken over burgerschap en maatschappelijke kwesties.
- **The Golden Age** – een energieke duik in de 16e en 17e eeuw, met humor, muziek en geschiedenis.
- **Storytelling & Theatre Workshop** – leerlingen creëren en spelen hun eigen verhalen.
- **Shakespeare Introduction / Macbeth Workshop** – klassiekers tot leven gebracht, mét moderne twist.
- **Equality & Diversity Workshop** – actuele thema's, speelt en veilig besproken.

Een leerling zei het treffend:

"Ik heb nog nooit zoveel plezier gehad in een theatershow. En ook gedaan, want wij speelden zelf mee. 10/10 een geweldige ervaring."

PROFESSIEONEEL TEAM, BEWEZEN AANPAK

Achter Gigglemug staat een team van ervaren acteurs en theatermakers. Artistiek leider Peter Swales werkt sinds 2004 als professioneel acteur in binnen- en buitenland. Hij ontwikkelde het volledige programma, waarin scripted scènes worden afgewisseld met improvisatie – altijd in toegankelijk Engels.

Of je nu kiest voor een workshop of een voorstelling: je leerlingen gaan actief meedoen, lachen, leren en groeien.

Zoals een leerling uit Apeldoorn zei:

"De manier waarop we teruggevoerd werden naar de Gouden Eeuw was ongelooflijk. Ik zeg dit niet vaak, maar dit was een uitzonderlijke ervaring."

MEER INFO

www.gigglemuginteractivetheatre.com

ont-moet kunst in
museum arnhem

museum arnhem

Vanaf 1 oktober 2025 Stichting ‘Laat Het Licht Aan’

‘LAAT HET LICHT AAN’ IS BEGONNEN ALS EEN THEATERVOORSTELLING DIE JONGEREN WIST TE RAKEN, INSPIREREN EN IN BEWEGING TE BRENGEN. INMIDDELS IS HET UITGEGROEID TOT EEN VOLLEDIG EDUCATIEF PROGRAMMA, EN VANAF OKTOBER DIT JAAR WORDT HET ONDERGEBRACHT BIJ DE ‘STICHTING ‘LAAT HET LICHT AAN’’. DEZE STICHTING HEEFT ALS DOEL OM DE IMPACT VAN HET PROGRAMMA VERDER TE VERGROTEN EN BLIJVEND VERSCHIL TE MAKEN IN HOE JONGEREN OMGAAN MET MENTALE GEZONDHEID EN VEERKRACHT.

Fotografie: Boy Hazes

HET PROGRAMMA

Het programma biedt scholen méér dan alleen een voorstelling. Het is een totaalpakket van voorstellingen, masterclasses, borgingsessies en lesmateriaal waarmee scholen structureel aandacht kunnen geven aan het mentaal welbevinden van jongeren. Het lesmateriaal wordt altijd meegeleverd en zorgt ervoor dat de ervaring van de voorstelling direct wordt verbonden met het klaslokaal. Voor gemeenten zijn er bewustwordingsavonden & symposia.

“Vanuit de gemeente Den Haag kan ik erg aanraden om ‘Laat Het Licht Aan’ in te zetten omdat ik heel erg merk dat het het gesprek op gang brengt. En ik weet zeker dat dit niet na vandaag stopt.” - Saskia Oostrom, programmamanager gemeente Den Haag

EEN PLATFORM VAN SAMENWERKING EN VERDIEPING

Vanuit de stichting wordt het programma steeds verder uitgebouwd. Nieuwe onderdelen verrijken het bestaande aanbod, zodat scholen niet alleen een krachtige voorstelling krijgen, maar een volledig pakket dat op verschillende momenten in het schooljaar inzetbaar is. Samenwerkingen met organisaties zoals 113 Zelfmoordpreventie, de Number 5 Foundation en andere partners maken het programma sterker en relevanter dan ooit.

DUURZAME IMPACT IN HET ONDERWIJS

Het doel van Stichting ‘Laat Het Licht Aan’ is helder: taboes doorbreken, jongeren versterken en scholen helpen om een blijvende cultuur van openheid en mentale gezondheid te realiseren. “We willen niet alleen een moment van herkenning geven, maar blijvende verandering in gang zetten,” aldus oprichter en maker Jarno Korf.

MEER INFORMATIE

Wilt u ontdekken hoe Stichting ‘Laat Het Licht Aan’ uw school kan ondersteunen in het bespreekbaar maken van mentale gezondheid? Bezoek www.laathetlichtaan.nl of stuur een e-mail naar laathetlichtaan@throughout.nl

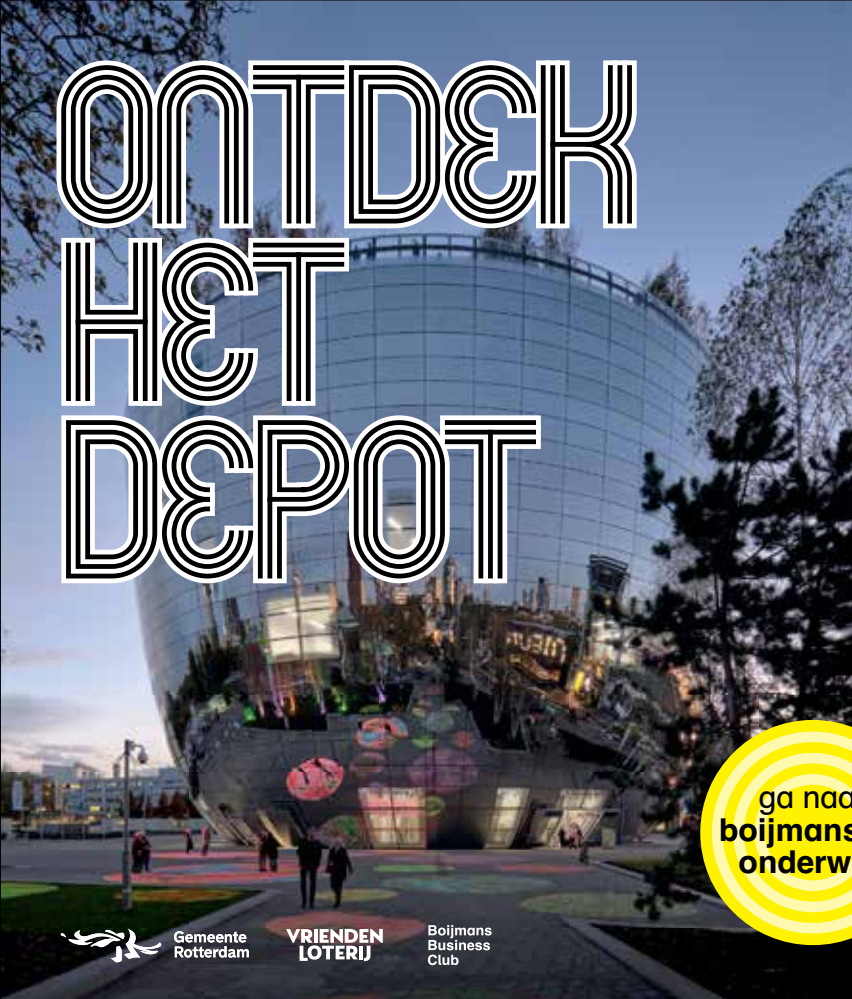
**BOEK NU EN LAAT UW LEERLINGEN
ERVAREN WAT HET BETEKENT
OM HET ‘LICHT AAN TE LATEN’ –
VOOR ZICHZELF EN VOOR ELKAAR.**

MEER INFO

 www.laathetlichtaan.nl

ONTDEK HET DEPOT

2x per jaar een grote tentoonstelling

Beyond Surrealism

15 november 2025
t/m 6 april 2026

ga naar
boijmans.nl/onderwijs

museum van
boijmans beuningen

Gemeente Rotterdam
VRIENDEN LOTERIJ
Boijmans Business Club

scapino Ballet Rotterdam

Dans kijken Dans ervaren Dans creëren

Bekijk ons aanbod op scapinoballet.nl/ckv

Hoe wil jij vormgeven aan de toekomst?

Kom naar een open dag!

Bachelor
Cultureel
erfgoed

2025 • 2026
Zaterdag 22 november
Zaterdag 7 februari
Woensdag 18 maart
Woensdag 15 april

@reinwardtacademie

SMOES, MAZZEL, GOZER, TOF: Tentoonstelling *Mokum* laat 425 jaar Joods leven zien in Amsterdam

De Nieuwe
Kerk Amst
erdam

AMSTERDAMMERS NOEMEN HUN STAD LIEFKOZEND *MOKUM*. DIE KOOSNAAM BETEKEN STAD OF PLAATS EN KOMT UIT HET JIDDISCH. EEUWENLANG WERD DIE TAAL GESPROKEN DOOR JOODSE AMSTERDAMMERS. WOORDEN ALS *SMOES*, *STIEKEM*, *MAZZEL*, *JATTEN*, *GOZER* EN *TOF* ZIJN INMIDDELS NIET MEER WEG TE DENKEN UIT ONS TAALGEBRUIK. OOK IN DE STAD ZELF IS DE BIJDRAGE VAN DE JOODSE INWONERS NOG ALTIJD TE ZIEN, VAN WARENHUIS DE BIJENKORF TOT BIOSCOOP TUSCHINSKI EN VAN HET TYPISCH AMSTERDAMSE TAFELZUUR TOT ANNE FRANK.

JOODS LEVEN IN DE STAD

Mokum in De Nieuwe Kerk vertelt de biografie van Joods Amsterdam. De tentoonstelling neemt ons mee langs ruim vier eeuwen Joods leven. Leerlingen kunnen ontdekken hoe Joodse Amsterdammers hebben bijgedragen aan de stad en hoe die geschiedenis nog altijd doorwerkt in het Amsterdam van nu.

Door de eeuwen heen is Amsterdam een thuis voor Joden. De stad biedt hen een veilige haven op de vlucht van uitsluiting, discriminatie en vervolging in andere delen van Europa. In Amsterdam kunnen zij hun geloof in relatieve vrijheid uitoefenen. Joodse kooplieden dragen bij aan de bloei van de stad, onder meer met de opkomst van de diamanthandel.

Ook in de taal leeft de geschiedenis voort. Het woord *smoes* komt bijvoorbeeld van het Jiddische woord voor *praatje*, en *jatten* is afgeleid van *jad*, het Jiddische woord voor *hand*. In de synagoge is een *jad* ook de naam voor de zilveren aanwijzer die wordt gebruikt bij het lezen van de Thora.

De tentoonstelling staat ook stil bij de donkere bladzijden van de geschiedenis. Voor de Tweede Wereldoorlog is nog één op de tien Amsterdammers Joods. Tijdens de oorlog wordt zo'n driekwart van de 80.000 Joodse Amsterdammers vermoord. Daarna volgt een moeizame wederopbouw en een ijskoud welkom terug in de stad.

EEN VERHAAL VAN NU

De verhalen in *Mokum* komen dichtbij, want ook nu zijn er uitdagingen in de omgang met de geschiedenis. Na de aanslagen van 11 september 2001 neemt het antisemitisme toe. Ook het Israëlisch-Palestijnse conflict en de voortdurende onrust in het Midden-Oosten hebben een steeds grotere invloed op het leven in Nederland.

Persoonlijke verhalen en indringende beelden nodigen uit om na te denken over actuele thema's, zoals identiteit, tolerantie en samenleven in een diverse stad.

Erwin Olaf, Portret van Ellen Le Roy Lopes Cardozo, Sefardisch Joods, 2013. Copyright Estate Erwin Olaf. Courtesy Galerie Ron Mandos.

De verhalen van Joods Amsterdam vertellen over het verleden en bieden een spiegel voor het heden. Zo nodigt de tentoonstelling uit om na te denken over de toekomst van de stad.

De Nieuwe Kerk presenteert de tentoonstelling samen met het Joods Museum als afsluiting van het 750-jarig jubileum van Amsterdam. Kom met de klas naar *Mokum*, en ervaar hoe de geschiedenis uitnodigt om na te denken over het Amsterdam van nu en de samenleving van morgen. Kom naar De Nieuwe Kerk en ontdek meer over de wereld.

Mokum: De biografie van Joods Amsterdam

Te zien 25 okt '25 t/m 6 apr 2026 in
De Nieuwe Kerk in Amsterdam.

MEER INFO

www.nieuwekerk.nl/tentoonstellingen/mokum

Beklim samen de hoogste kerktoren van Nederland!

Ga op avontuur met de klas

Scan de QR-code en ontdek meer

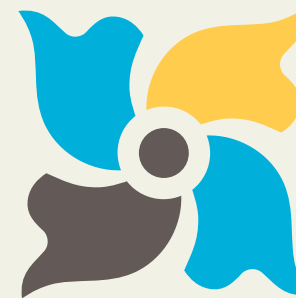

KUNSTVAKKEN

Bespiegeling | Contrast | Expo

VMBO | HAVO | VWO

Contrast

Kunstvakken/CKV vmbo

Contrast

CKV havo/vwo

Beeldende vakken
bovenbouw havo/vwo

Bekijk al onze uitgaven: boom.nl/voortgezet-onderwijs/kunstvakken

Influencers zijn van alle tijden

Wat vertellen hun kleurrijke verhalen je over de wereld van nu? Ontdek het met ons aanbod voor vmbo, havo en vwo.

Museum
Catharijne
Convent

www.catharijneconvent.nl/vo-aanbod

Nieuwe editie Bespiegeling!

Leerdoelgestuurd

*

Nog compacter en toegankelijker

*

Rustige lay-out & zeer gestructureerd

*

Veel nieuwe, recente kunstwerken

*

Gratis docentenmateriaal: e-book, presentaties & toetsen

*

Nu met samenvattingen in de opdrachtenboeken

Nieuw!

Bespiegeling

Kunst Algemeen havo/vwo

Boomvoortgezet onderwijs

STAAL & ROELAND

HET VERBREDEN VAN JE HORIZON

ELK JAAR WEER MAAKT KUNSTEDUCATIE ONDERDEEL UIT VAN DE DOOR SLO OPGESTELDE LEERDOELEN. MAAR WAAROM IS HET TOCH ZO BELANGRIJK DAT LEERLINGEN LEREN OVER KUNST - IN DE BREEDSTE ZIN VAN HET WOORD - EN OOK OVER DE GESCHIEDENIS DAARVAN? EN WAT BRENGT DEZE KENNIS KUNSTENAARS OP LATERE LEEFTIJD? "IK HEB ER NOG STEEDS PROFIJT VAN."

Door: Rosa Lee Szarzynski

Voordat theatermaker en CKV-docent Guiot Duermeijer het onderwijs inging, studeerde hij klassieke archeologie en werkte hij bij Museumpark Archeon. Maar vanwege zijn plezierige omgang met jonge mensen en 'zendingsdrang' op het gebied van cultuur besloot hij toch om docent te worden. Inmiddels staat hij zo'n vijftien jaar voor de klas. Op het Anna van Rijn College in Nieuwegein is hij cultuurcoördinator, geeft hij de vakken CKV, drama/theater, en de module Archeologie en Kunstbeschouwing van de Oudheid. "Ik probeer het in mijn lessen altijd tastbaar en praktisch te maken voor leerlingen. Zo haalden we bijvoorbeeld oude scherven uit het depot van de provincie, die we gingen determineren, dateren en natekenen. Dat is voor leerlingen vaak een eerste stap in onderzoek. Ook trekken we er veel op uit, we gaan naar musea, van de oudheid tot moderne kunst, Kunstmuseum Den Haag, Het Stedelijk Amsterdam, Het Rijksmuseum van Oudheden, maar ook streetartmuseum STRAAT in Amsterdam-Noord." Voor Duermeijer is het leren over kunst essentieel voor leerlingen. "Kunst gaat over de wereld, het schopt je omver, brengt nieuwe inzichten, laat je verwonderen, maakt je boos of blij. Kunst breng je in beweging. En daar je kun je vervolgens met elkaar over praten. Er zijn leerlingen die er aanvankelijk geen bal aan vinden, maar uit mijn ervaring blijkt dat iedereen er toch op een manier door wordt geraakt."

GRIEKSE TRAGEDIËS IN EEN MODERN JASJE

Volgens Duermeijer hebben we het verleden nodig om het heden én de huidige kunst te kunnen begrijpen, en daar is de Oudheid heel nuttig voor. "Mijn liefde voor theater is ook op de middelbare school begonnen, bij de oude Grieken en het ontdekken van Griekse tragedies." In zijn eigen lessen combineert Duermeijer oud en modern, net als in de jaarlijkse theatervoorstelling die hij maakt met leerlingen. "Daarbij bewerken we een groot theaterstuk uit de canon, bijvoorbeeld Faust

"Mijn liefde voor theater is op de middelbare school begonnen."

CKV-docent Guiot Duermeijer

van de Duitse schrijver Johann Wolfgang Goethe en dat moderniseren en actualiseren we, zodat het ook iets zegt over de huidige samenleving. 'Faust' ging over goed en kwaad en hoe je daardoor wordt beïnvloed. Dan kunnen we het natuurlijk goed hebben over de huidige politiek, wereldsituatie en de oorlogen die je om de oren vliegen." Duermeijer ziet de leerlingen tijdens het maakproces opbloeien. "Ze trekken naar elkaar toe, vertellen over hun eigen sores en openen zich meer."

ONTDEKKINGSTOCHT

Er zijn regelmatig leerlingen die zich afvragen waarom ze over kunst moeten leren. Duermeijer houdt dan vaak wijselijk zijn mond. "Ik laat het hen liever zelf ontdekken. We hebben veel praktische opdrachten. We beginnen met de meest abstracte kunst en vertellen dat het ook vaak gaat over de boodschap en emoties erachter." Ook door spraakmakende voorbeelden in zijn lessen te verwerken zoals de pindakaasvloer van Wim. T Schippers of de handtas die Tinkebell maakte van haar overleden kat, probeert Duermeijer de leerlingen 'wakker te schudden' en te laten nadenken over de grenzen van kunst. "Daar mogen ze vooral een mening over hebben. We vinden het belangrijk om leerlingen te leren dat ze zich open mogen stellen. Want als er een vak is waar er ruimte is voor meningen dan is het CKV wel."

PALET AAN SMAKEN

Gaandeweg de lessen zie Duermeijer leerlingen ontgooien. Ze ontdekken dat ze ontzettend houden van Vermeer of juist van street art. "Dat is het mooie aan dit vak, je kunt leerlingen een heel palet aanbieden en voor iedereen zit er wel iets

© Laura van Mosselveld

bij. Ik hoop dat ze uiteindelijk meer open leren staan voor andere denkbeelden en een kritische houding aan te nemen." Duermeijer vertelt enthousiast dat hij nog regelmatig berichten krijgt van oud-leerlingen. "Dan sturen ze: kijk eens wat ik heb gevonden, met een foto van een oude gothische kerk, die ze op vakantie zijn tegenkomen. Afgelopen zomer was er een nog jongen die opmerkte dat hij ergens liep met zijn vriendin in Barcelona en begon te vertellen over de architectuur daar, terwijl hij in de lessen op school helemaal niet zo enthousiast was." Ook zijn er leerlingen die vervolgens de grafische, beeldende kunst of theaterkant zijn uitgegaan of archeologie zijn gaan studeren, eentje werkt nu zelfs bij opgravingen in Griekenland. "Daar word ik gelukkig van, dan heb je het gevoel dat je het ergens voor doet. Het geeft me munitie om hiermee door te gaan."

WARME GEVOELEN

Wie mee kan praten over het belang van kunst is schrijver Abelkader Benali. "Kunst helpt bij het ontwikkelen van je creatieve en kritische denkvaardigheden," vertelt hij. De schrijver blikt met warme gevoelens terug op zijn middelbare schooltijd. Als jonge dromerige jongen was hij gek op kunst en literatuur. "Ik herinner met nog dat ik al die posters met Nederlandse gedichten tijdens Nederlands aan het lezen was. Het was voor mij de deur naar een andere wereld, de wereld van verhalen en emotie, gevangen in taal. Cultuurlessen waren er niet zozeer, maar er werd wel genoeg aangeboden. Zo schreef Benali voor de schoolkrant, deed hij mee aan de bonte avond met een cabaretttekst, meldde hij zich via school aan voor Kunstbende en toneellessen. "Zo ontmoette

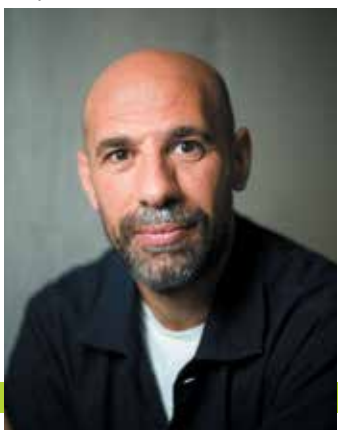
ik soortgenoten. Het gaf me een kick dat ik deel van zo'n groep uit mocht maken, zelfvertrouwen én het gevoel dat ik iets kon. Dat was enorm waardevol." Benali geeft aan er nog steeds profijt van te hebben dat hij toen zijn passies nog meer ontdekte en werd gezien. "Het sociale aspect vond ik vooral belangrijk, het met elkaar dingen maken, daarover praten, samen reflecteren, elkaar begrijpen. Het gevoel van je doet het nooit alleen. Dat is juist in deze wereld belangrijk, waarin iedereen vast lijkt te zitten in zijn eigen ideeën. Wees niet bang om met elkaar in gesprek te gaan."

EEN BEEN IN DE PRAKTIJK

Benali: "Of het nou cultuur, literatuur of muziek is, het vertolkt die discussies en dilemma's en die problematiek waar we en ook jongeren tegenaan lopen naar een emotie." Dat gevoel herkent ook Duermeijer die naast zijn werk als docent voorstellingen maakt over de sociaal-emotionele sores van jongeren. "Ik vind dat je als kunstdocent ook één been in de kunstpraktijk moet hebben. Dan blijf je bij en weet je beter wat er speelt onder jongeren. Ik maak voorstellingen waarbij

schrijver Abelkader Benali

"Kunst helpt bij het ontwikkelen van je creatieve en kritische denkvaardigheden."

De Rouwman

Hoe ga je om met verlies als je jong bent?
Hoe steun je jongeren die rouwen?
Ontdek het in onze unieke en diepgaande
Workshop Rouw en Verlies op Jonge Leeftijd
met Rouwtherapeut en maatschappelijk werker
Casper "De Rouwman" Fijlstra en Cultuurgeluid.

Geschiedenis Cultuurdag Workshops

**Burgerschool
Rapclass
Capoeira
Graffiti
DJ & Beats
Stencil Art
Kitchen Kings
Spraypaint
Hip Hop Dans
En meer...**

GEEF JE EIGEN WERELD VORM!

BEKIJK ONS
ONDERWIJS
PROGRAMMA
VOOR SEIZOEN 25/26
OP ITA.NL/EDUCATIE

EDUCATIE
internationaal theater amsterdam

Tijdens een excursie naar museum STRAAT, Amsterdam.

ik grote onderwerpen als depressie niet uit de wegga. Jongeren voelen zich vaak niet serieus genomen. Ik vind het daarom belangrijk om zulke onderwerpen bespreekbaar te maken." Vanaf november toert hij met zijn voorstelling 'Overall Iemand Altijd' door Nederland. Het verhaal gaat over een jonge vrouw die worstelt met autisme. "Dan heb ik het ook over sociale buitensluiting, iets waar veel jongeren zich in kunnen herkennen." Na afloop is er vaak een nagesprek. "Ik hoop dat mijn voorstellingen gesprekken op gang brengen."

Ook Benali pleit ervoor dat docenten actief zijn in de kunstpraktijk. Zo had hij een begeesterde docent Nederlands, die ook werkte in de theaterwereld. En coacht hij zelf een jonge kunstdocent die ook theatermaakster is. "Zo kun je leerlingen prikkelen en ze een voorbeeldfunctie bieden. En dat kan weer heel waardevol zijn in de ontwikkeling van iemands droom."

DICHTBIJ EIGEN ERVARING

Al jaren trekt Benali langs middelbare scholen voor het geven van lezingen. "Vaak zijn jonge mensen heel erg bezig met hun identiteit. Waar kom ik vandaan? Waar ga ik heen? En hoe word ik gezien? Ik begin altijd te vertellen vanuit mijn eigen ervaring, en maak grapjes. Van hoe is het eigenlijk zo gekomen dat ik van een verlegen jongen schrijver ben geworden? Welke impact had literatuur op mij? Dat raakt ze. Dan zie ik blikken van herkenning, van vervreemding en inspiratie. Ik denk dan: wauw, ik heb echt contact kunnen maken. Dat geeft energie." Van leerlingen en docenten krijgt hij vaak positieve reacties. "Soms bloeien leerlingen helemaal op omdat ze herkenning vinden in mijn verhaal. Zo zat er een meisje tijdens mijn college de hele tijd de knikken en lachen, omdat mijn verhaal veel herkenbaarheid opriep. Later hoorde ik dat ze normaal gesproken altijd heel stil is."

Benali's kracht is dat hij dichtbij zijn eigen ervaring blijft en ook vertelt over hoe hij als puber was. "Dan is er identificatie van hun zijde. Ik sta er niet als schrijver maar als mens. Elke keer neem ik leerlingen weer mee in hetzelfde verhaal. Dat gaat ook over thema's als twijfel, ontdekking en de wereld naar je handzetten. Ik wil dat leerlingen betrokken raken. Op het einde mogen ze vragen stellen. Ik hoop dat ze zien dat ook zij mogen dromen. Dat ze geïnspireerd raken en hun nieuwsgierigheid wordt geprikkeld. Sommige jongeren willen misschien ook iets met kunst en cultuur doen. Het mooie is dat ik ze kan aanmoedigen. Als zij mijn verhaal horen, zie je dat ze helemaal opbloeien en ambitie krijgen. Het goede van kunst- en cultuureducatie is dat het op verschillende manieren kan landen. Ook ik ga na zijn lezing helemaal geïnspireerd weg, dat ik denk: hier doe ik het voor."

ADVIEZEN

Volgens Duermeijer heeft iedereen zijn eigen lesmethode. Voor hem is het belangrijk dat hij leerlingen uitdaagt en met ze meebeweegt. Het hoeft niet alleen maar zwaar te zijn, maar er mogen ook moeilijke gesprekken worden gevoerd en het is belangrijk dat je die ruimte biedt. "Mijn voornaamste advies aan anderen docenten is: Probeer jezelf ook scherp te houden, bespreek nieuwe kunst en probeer nieuwe vormen uit. Soms ga je op je bek, maar je krabbelt altijd weer overeind." Benali: "De truc is om uit te stralen dat je de leerlingen niet als een klas ziet maar als individuen, dan voelen zij zich gezien. En verbindt cultuuronderwijs aan persoonlijke verhalen, het is juist de plek waar daarvoor ruimte is. Dan volgt het gesprek vanuit daar vanzelf. Als we van elkaar leren, dan is cultuuronderwijs op zijn best."

**DANSEN IS
PLEZIER, VERBINDEN,
DOEN, DURVEN
EN SAMEN LEREN!**

DANS
IN SCHOOL

WWW.DANSINSCHOOL.NL

NITE

Club Guy & Roni

Bij NITE en Club Guy & Roni komen dans, theater en live muziek samen tot rauwe, actuele en visueel spectaculaire voorstellingen. Met op maat ontworpen educatieve projecten inspireren we jongeren niet alleen om te kijken, maar ook om te ervaren en zelf te creëren.

NITE

CENTRE FOR PERFORMING ARTS - CENTRE FOR PERFORMING ARTS - CENTRE FOR PERFORMING ARTS - CENTRE FOR PERFORMING ARTS - CENTRE FOR PERFORMING ARTS -

**THEATER
UTRECHT**

CONFRONTATIES

Naar het bekroonde boek van Simone Atangana Bekono

REGIE **CASPER VANDEPUTTE**
THEATER UTRECHT & DOX
I.S.M. THE GANG IS BEAUTIFUL

DOX 10 OKT T/M 11 DEC LANDELIJKE TOUR **TGIB**
THEATERUTRECHT.NL

2025 - CASPER VANDEPUTTE - CONFRONTATIES - 15.10.2025 - 12.12.2025 - CASPER VANDEPUTTE

Mere1 Daantje / THE GANG IS BEAUTIFUL

MAMMOETEN EN NEANDERTHALERS

DUIK IN DE PREHISTORIE VAN FLEVOLAND

STAP TERUG IN DE TIJD – 175.000 JAAR TERUG

Lang voordat Flevoland op de kaart verscheen, zag dit gebied er totaal anders uit. In ijsstijden trokken hier mammoeten, wolharige neushoorns en wisenten over uitgestrekte, koude steppen. In warmere periodes zwommen nijlpaarden in rivieren en bevolkten bosolifanten dichte wouden. Het landschap veranderde telkens mee met het klimaat. En te midden van al dat dierenleven liepen de eerste mensen in Europa: de Neanderthalers.

Die wereld is allang verdwenen, maar de sporen ervan liggen nog steeds onder onze voeten. Flevolandse archeologen vinden in het zand van het Markermeer fossiele botten en vuurstenen werktuigen. Dat zand, ooit de bodem waar mensen en dieren leefden, wordt nu opgezogen om nieuwe natuur en woonwijken te maken. En in Museum Batavialand kunnen leerlingen dat verleden zelf ontdekken.

DE MUSEUMLES: REIS NAAR DE PREHISTORIE

In het programma Mammoeten en Neanderthalers stappen leerlingen letterlijk in de schoenen van een onderzoeker. Onder begeleiding van een museumdocent onderzoeken ze echte botten van dieren uit de oertijd, zoals de wolharige neushoorn, wisent en het edelhert. Ze vergelijken de botten met een menselijk skelet en ontdekken hoe verrassend veel we gemeen hebben: wij zijn immers ook zoogdieren. Ook maken de leerlingen kennis met vuurstenen werktuigen en leren ze hoe Neanderthalers jaagden, aten en overleefden. Het is geen theoretisch verhaal: leerlingen mogen de objecten zelf vasthouden, voelen en bestuderen. Zo wordt geschiedenis tastbaar.

VAN VOORBEREIDING TOT VERWERKING

Het museum biedt een compleet lespakket:

1. Voorbereiding op school – Een powerpointpresentatie met beelden van het landschap en de dieren uit de oertijd maakt leerlingen nieuwsgierig.

2. Museumbezoek (2 uur) – Hands-on onderzoek aan fossiele botten en werktuigen, geleid door een ervaren museumdocent.
3. Verwerking op school – Creatieve opdrachten, zoals het maken van een eigen oerlandschap in tekening, kijkludo's of maquette, helpen leerlingen het geleerde te verankeren.

PRAKTISCHE INFORMATIE

- **Doelgroep:** VO-klassen 1 t/m 6
- **Leergebied:** Mens & Maatschappij, Kunst & Cultuur
- **Tijdvak:** Jagers en Boeren / Prehistorie tot 3000 v. Chr.
- **Capaciteit:** max. 32 leerlingen
- **Duur:** 2 uur (plus voorbereiding en verwerking op school)
- **Prijs:** € 5,95 per leerling, begeleiders gratis
- **Reserveren en info:** educatie@batavialand.nl of www.batavialand.nl/groepen/scholen

WAAROM DEZE LES PERFECT IS VOOR CKV EN GESCHIEDENIS

De les combineert natuurhistorie, archeologie en creativiteit. Leerlingen leren niet alleen feiten, maar beleven het verleden door zelf onderzoek te doen en het te vertalen naar hun eigen creatieve uiting. Zo sluit het naadloos aan bij de CKV-doelstellingen en stimuleert het een brede culturele blik. Daarnaast hebben we nog vijf andere museumlessen.

ONTDEK HET ECHTE VERHAAL

In een tijd van deepfakes en digitale reconstructies laat Museum Batavialand leerlingen werken met écht materiaal: botten en werktuigen die duizenden jaren oud zijn. Een ervaring die blijft hangen, en die je alleen op één plek kunt beleven: Museum Batavialand in Lelystad.

MEER INFO

www.batavialand.nl/groepen/scholen

Kom etsen bij Rembrandt thuis!

Scan de QR code

www.rembrandthuis.nl

....MÓETEN!

Was het in het eerste decennium van de 21ste eeuw nog gepersonaliseerd leren en 21st century-skills wat de klok sloeg, in 2025 MOETEN we aan de directe instructie en nog liever aan de EDI (Expliciete directe instructie). We MOETEN de resultaten van leerlingen in de basisvaardigheden echt flink verbeteren. De basisvaardigheden daaronder wordt nu verstaan Nederlandse taal, rekenen en burgerschapsvorming. We MOETEN wel want de resultaten op PISA en zo MOETEN echt veel beter. En we MOETEN meer kennisgericht onderwijs aanbieden. Voorbeelden van goed onderwijs komen uit Engeland, waar de Michaela scholen voorbeeldige leerlingen laten zien die veel kennis in huis hebben, maar ja, die hebben dan ook kennisgericht onderwijs gehad en hebben expliciete directe instructie gehad en o ja, alle leerdoelen zijn op de millimeter voorgeschreven. En alles is natuurlijk helemaal evidence informed. Leerlingen worden zo opgevoed (lees: gedrield) dat zij keurig voldoen aan de eisen. Geen loze lesminuten meer, opletten vanaf minuut 1. Stilzwijgend de les in komen zodat alle kennisbrokjes keurig op tijd in alle keeltjes belanden. Denkt u als u dit lees: Ja, dit is echt goed en verantwoord onderwijs? Nou dan verschillen we van mening helaas. Ik vind dit autocratisch en technocratisch onderwijs waarin de pedagogische kanten van onderwijs en de inzichten uit wetenschap en kunst tekort gedaan worden. Waarin de menselijke kant van onderwijs ontkend wordt.

WENSEN....

Ik WENS dat die 'loze minuten' waarin leerlingen gezellig pratend binnenkomen en ik even small-talk met ze kan hebben, als waardevolle minuten beschouwd worden voor de relatie tussen leerlingen onderling en tussen de leerlingen en mij, onderwijs maak je toch samen met je leerlingen? Ik denk dat het zeker goed is om in de les heldere instructies te geven, maar WENS hen met enthousiasme te inspireren en hen met samenwerkend leren te motiveren. Ik denk dat goed onderwijs over kennis gaat maar ook over zoveel méér dan dat (leren wat je inspireert voor de toekomst; leren over wat jou motiveert en wat anderen motiveert; kortom de affectieve en sociale aspecten van leren). Ik WENS de leerling als mens te zien, ik WENS de leerling een goede toekomst toe waarin zij kennis van zaken hebben, maar ook weten hoe zij een fijn en goed leven kunnen leiden samen met anderen, met andersdenken. Ik WENS dat zij leren nadenken over zichzelf, over anderen, over de wereld en wat goed en minder goed gaat; hoe het anders zou kunnen. Ik WENS dat zij mogen leren over kunst en creativiteit, zoals bij CKV. EN... ik vind trouwens VOORAL dat AL die autocratische en oorlogszuchtige wereldleiders meer KVV MÓETEN krijgen. Ik WENS dat hen dat helpt meer empathisch vermogen te ontwikkelen en met meer compassie voor andersdenken. Ik WENS jullie een vreedzaam, mooi, cultureel schooljaar....

....MÓETEN!

DE CEEK-A-VEEJUB

VOORSTELLINGEN 2025 / 2026

AYA

6+

SEP – DEC 2025

YANASEI

Een magische voorstelling over het hiernamaals

12+

JAN – APR 2026

MEET: DESTINY

Theatraal popconcert vol Girlpower

AYA IN DE KLAS:

Deze voorstellingen zijn doorlopend te boeken, inclusief lesmateriaal.
Extra te boeken: workshops door inspirerende docenten (dans, theater, muziek).

KOKOLAMPU
10+

SPREKEN ZONDER WOORDEN
12+

TINTEN 12+
Tot eind 2025

AYA.NL

@DANSTHEATERAYA

LEREN VERHALEN VERTELLEN

IN EEN TIJD WAARIN JONGEREN DAGELIJKS WORDEN OVERSPOELD MET KORTE BERICHTEN, SNELLE BEELDEN EN FLARDEN INFORMATIE, IS HET VERMOGEN OM EEN GOED VERHAAL TE VERTELLEN BELANGRIJKEER DAN OOI. NIET ALLEEN HELPT HET HEN OM ZICH KRACHTIGER UIT TE DRUKKEN, HET VERSTERKT OOK HUN ZELFVERTROUWEN, VERBEELDINGSKRACHT EN EMPATHIE. VERTELLEN IS LEUK OM SAMEN TE DOEN EN IEDEREEN KAN LEREN VERTELLEN. JONGEREN HOUDEN VAN VERHALEN: ZE KIJKEN EN LUISTEREN GRAAG NAAR VLOGGERS OP SOCIAL MEDIA EN VERTELLEN ELKAAR MOPPEN EN STERKE VERHALEN. MAAR HOE LEER JE LEERLINGEN IN HET VOORTGEZET ONDERWIJS DAADWERKELIJK EEN GOED VERHAAL TE VERTELLEN? EN WAT LEVERT HET HEN OP, ALS VERTELLER ÉN ALS LUISTERAAR?

Door: Ernst Weerstra - Verteltheater

WAAROM VERHALEN VERTELLEN?

Verhalen vertellen is een vaardigheid die diep in de menselijke geschiedenis geworteld is. Al eeuwenlang gebruiken mensen verhalen om kennis over te dragen, emoties te delen, en betekenis te geven aan de wereld. Juist voor jongeren – die volop bezig zijn met hun identiteitsvorming en het ontdekken van hun plek in de samenleving – biedt het vertellen en beluisteren van verhalen unieke kansen:

- **Zelfexpressie en zelfvertrouwen:** Een verhaal vertellen nodigt leerlingen uit om na te denken over wat ze echt willen zeggen, en hoe ze dat het beste overbrengen. Dat geeft hun stem kracht en laat hen ervaren dat hun woorden ertoe doen.
- **Creatief denken:** Verhalen dagen leerlingen uit om te fantaseren, verbanden te leggen en originele wendingen te bedenken.
- **Taalontwikkeling:** Vertellen stimuleert een rijker taalgebruik, helpt met structureren van gedachten en scherpt de luister- en spreekvaardigheid.
- **Empathie en begrip:** Door naar elkaars verhalen te luisteren, stappen leerlingen in elkaars schoenen en leren zij verschillende perspectieven kennen.
- **Sociale cohesie:** Samen verhalen delen creëert verbinding in de klas en versterkt het groepsgevoel.

Kortom: verhalen vertellen is geen ‘extraatje’, maar een krachtige manier om tal van cognitieve, sociale en emotionele vaardigheden te ontwikkelen. Leerlingen zullen hierdoor ook makkelijker spreekbeurten kunnen geven.

HOE LEER JE LEERLINGEN EEN GOED VERHAAL TE VERTELLEN?

Verhalen vertellen lijkt soms iets magisch, maar het is in de basis een kunst die iedereen kan leren, oefenen en verfijnen. Hieronder een aantal concrete stappen en werkvormen die je als docent kunt inzetten:

1. Begin met luisteren en ontdekken

Laat leerlingen eerst kennismaken met verhalen in verschillende vormen: mondeling verteld, op video, of gelezen. Bespreek samen: wat maakt dit verhaal boeiend? Wat doet de verteller nou waardoor je blijft

luisteren? Zo leren leerlingen bewust kijken naar opbouw, spanningsboog, personages en vertelstijl.

2. Kies een persoonlijk vertrekpunt

Een goed verhaal begint vaak bij iets dat de verteller zelf raakt. Vraag leerlingen bijvoorbeeld:

- Vertel over een moment waarop je heel blij, bang of trots was.
- Vertel over iets kleins dat grote indruk op je maakte.
- Vertel over jouw toekomstdroom.
- Vertel over een fout die je maakte – en wat je daarvan leerde. Dit maakt verhalen authentiek en herkenbaar voor de luisteraar.

3. Verhaalstructuur aanbrengen

Een verhaal hoeft niet lang te zijn, maar wel helder opgebouwd:

- **Begin:** Schets de situatie: Wie zijn de verhaal personages, waar speelt het zich af en wanneer?
- **Midden:** Wat gebeurt er? Wat is het probleem of het spannende moment? De spanning van het verhaal drijft op het probleem dat opgelost moet worden. Het publiek wil graag weten of en hoe het probleem kan worden opgelost.
- **Einde:** Hoe loopt het af? Wat veranderde er voor jou of voor iemand anders? Door deze eenvoudige structuur leren leerlingen hun verhaal helder en boeiend te maken.

4. Beeldend Vertellen en gebruik van details

Stimuleer leerlingen om in geuren en kleuren te vertellen en zintuiglijke details toe te voegen: wat zagen, hoorden, voelden of roken ze? Dit maakt een verhaal levendiger en trekt luisteraars mee in de beleving.

5. Werk aan performance

Het gaat niet alleen om wat je vertelt, maar ook hoe je het vertelt. Besteed aandacht aan:

- **Stemgebruik:** Variatie in volume, snelheid en intonatie. Speel met je stem en gebruik melodie en intonatie. Door ineens iets te roepen of juist te fluisteren, bouw je de spanning op of breng je de hoogtepunten van het verhaal aan.

- **Lichaamstaal:** Houding, gebaren en oogcontact. Gebruik je mimiek en gebaren; je mag best een beetje overdrijven!.
- **Stiltes en pauzes:** Durf even een stilte te laten vallen. Daarmee kan je het spannend maken, maar geeft je ook tijd om je volgende zin te laten komen, en de luisteraar om het verhaal binnen te laten komen.

Oefeningen zoals een verhaal in slow motion vertellen, of juist heel snel, helpen leerlingen bewust te worden van hun presentatie.

6. Oefenen en feedback geven

Laat leerlingen hun verhaal eerst in 2-tallen of kleine groepjes vertellen. Vraag luisteraars om positieve feedback en één tip voor verbetering. Zo ontstaat een veilige sfeer waarin leerlingen durven groeien.

7. Maak het zichtbaar

Laat de leerlingen daarna hun verhaal voor de hele klas vertellen. Het vooruitzicht om echt publiek te hebben, maakt het proces betekenisvoller.

VERSCHILLENDE WERKVORMEN EN OPDRACHTEN

Om verhalen vertellen afwisselend en uitdagend te houden, kun je variëren met werkvormen:

- **Voorwerpen als inspiratie:** Laat leerlingen een alledaags voorwerp kiezen (sleutel, knoop, foto) en daar een verhaal bij verzinnen.
- **Vertelestafette:** Eén leerling begint een verhaal, de volgende gaat verder, enzovoort.
- **Story cubes:** Dobbelstenen met plaatjes of woorden die samen een verhaal vormen.
- **Twist endings:** Bedenk een kort verhaal dat op het einde een onverwachte wending krijgt.
- **Perspectiefwisseling:** Vertel hetzelfde verhaal vanuit een ander personage.

Deze speelse vormen verlagen de drempel en stimuleren creativiteit.

WAT LEVERT HET LUISTEREN NAAR VERHALEN OP?

Naast het vertellen, is luisteren een even belangrijke vaardigheid. Door aandachtig te luisteren:

- **Vergroten leerlingen hun empathie:** Ze leren zich inleven in andere mensen en situaties.
- **Versterken ze concentratie en geduld:** Niet meteen willen reageren, maar eerst begrijpen.
- **Krijgen ze inspiratie:** Luisteren naar andermans verhalen geeft ideeën voor eigen verhalen.
- **Oefenen ze kritisch denken:** Wat maakt dit verhaal geloofwaardig of boeiend?

In een klas waar actief wordt geluisterd, ontstaat bovendien meer onderling respect en openheid.

TOT SLOT: VERHALEN ZIJN VAN IEDEREEN

Misschien denk je: “Maar niet elke leerling is een geboren verteller.” Dat klopt – maar verhalen vertellen is geen wedstrijd. Het gaat niet om perfectie, maar om expressie. Juist leerlingen die verlegen zijn of moeite hebben met schrijven, kunnen in het mondeling vertellen iets ontdekken waarin zij wél uitblinken. Door verhalen vertellen een vaste plek te geven in het voortgezet onderwijs, help je leerlingen niet alleen hun taal- en presentatievaardigheden te ontwikkelen, maar ook hun zelfbewustzijn, empathie en creativiteit. In een wereld die steeds sneller en digitaler wordt, blijft een goed verteld verhaal een krachtig instrument om echt contact te maken – met anderen én met jezelf.

MEER INFO

 www.verteltheater.nl

DEGASTEN

THEATERWORKSHOPS & GESPREKKEN

SCHOOLPRODUCTIE
25-26 Hoe maak je nog 'echt' contact?

VMBO
HAVO
VWO
MBO

#JONGEREN
#VERBINDING
#DIGITALEWERELD
#IDENTITEIT

www.theaterdegasten.nl/scholen

Voorstellingen & workshops op School

Topkwaliteit vertelkunst

Beeldend Muzikaal Betoverend

THEATERBUREAU
Het Verteltheater

Voorstellingen, Verteltheater, Jeugdtheater & Cultuureducatie

Meer informatie 030-2723022
info@verteltheater.nl • www.verteltheater.nl

We maken gebruik van terugspeeltheater tijdens het participatieve nagesprek. De leerlingen geven de personages advies en gaan als zichzelf de vloer op om te oefenen met ander gedrag.

foto: Anna van Kooij

IN GESPREK MET JONGEREN

VO/MBO

Theatergroep PlayBack neemt jongeren mee in voorstellingen over actuele dilemma's. Door middel van het interactieve nagesprek ervaren ze hoe hun keuzes écht het verschil kunnen maken rond onderwerpen zoals:

- ▶ pesten en sociale media
- ▶ alcohol & drugs
- ▶ omgaan met geld
- ▶ (online) shaming

Te boeken met CJP

Onze jongeren voorstellingen en lesmateriaal sluiten goed aan bij themaweken op school.

BOEKEN OF MEER INFORMATIE?

030-2027024

accountmanagement@tgplayback.nl

PLAYBACK
INTERACTIEF & EDUCATIEF THEATER

Iedereen is weleens onzeker

Dat wil je toch óók leren op school?

Bij Kikid helpen we jongeren sterk in het leven te staan met wat wij noemen 'lessen voor het leven'. Onze theatervoorstellingen zijn stoer, eerlijk en herkenbaar. Ze gaan over thema's zoals mentale gezondheid, relaties & seksualiteit, social media, pesten, groepsdruk en alcohol. Kikid werkt met jonge rolmodellen (18-24 jaar) die dicht bij de leefwereld van leerlingen staan. Ze spelen korte, herkenbare scènes en gaan daarna in gesprek met de klas. Zo ontstaat een veilige sfeer waarin leerlingen zich openstellen en ontdekken: ik ben niet de enige, en praten helpt écht.

Met deze voorstellingen voor het VO geven we jongeren meer zelfvertrouwen en inzicht in hun eigen kracht:

Talk to Me
over mentale gezondheid

Like Me
over social media & pesten

Booze
over alcohol & groepsdruk

Benzies & Batchies
over relaties en seksualiteit

Ontdek onze
theatervoorstellingen
op kikid.nl/theater

KIKID
Lessen voor het leven

THE BIG MO Interactief theater

"De acteurs gebruikten mijn ideeën in de show"
"Ik mocht meespelen, dat was zo vet!!"
"Jullie sloten perfect aan bij onze leerlingen"

The Big Mo speelt al ruim 20 jaar meer dan 350 voorstellingen per jaar voor alle niveaus
Acteurs en workshopleiders met passie en ervaring in het onderwijs.

Een greep uit ons aanbod:

CKV - en Cultuurdag voorstellingen:

- Improvisatie, interactie, humor
- Jouw leerlingen aan de slag met onze acteurs.

Hard op de tong

Gespreksvoorstelling met lef. Kies uit thema's als pesten, diversiteit, grenzen, social media, drugs en seksualiteit.

- Met workshops als nagesprek
- Ook als ouderavond en studiedag

Welkom In De Brugklas

De leukste voorstelling over groepsvorming, samenwerken en samen wennen in de brugklas.

Workshops

Improvisatie, expressie en eigen verhalen.

95%
VAN ONZE
OPDRACHTGEVERS
BOEKT IEDER
SCHOOLJAAR
OPNIEUW!

Kijk op thebigmo.nl voor het volledige aanbod

Kunstenaar of hobbyist?

De wast
SPECIAALZAAK IN KUNST EN CREATIVITEIT

dekwast.nl

HARD OP DE TONG GESPREKSVOORSTELLING

#liefde-relaties-seksualiteit #drank-&-drugs
#diversiteit #pesten #social-media #burgerschap

Met pakkende scènes en stellingen gaan onze acteurs met de leerlingen aan de slag. Door interactie, improvisatie, humor en respect maken wij elk thema bespreekbaar. Ook als ouderavond en docentenvoorstelling.

ZEGGEN
WAT JIJ VOELT
EN HOREN WAT
DE ANDER
DENKT

Kijk op thebigmo.nl voor het volledige aanbod

THEATER OVER SEKSUALITEIT

Met kunst een moeilijk onderwerp bespreekbaar maken

SEKSUALITEIT. VOOR VEEL DOCENTEN EN LEERLINGEN EEN ONGEMAKKELIJK ONDERWERP. OOK OUDERS VINDEN HET MOEILIK HIEROVER HET GESPREK MET HUN KIND AAN TE GAAN. MAAR JUIST IN DE PUBERTEIT, ALS JONGEREN HUN SEKSUALITEIT AAN HET ONTDEKKEN ZIJN, IS HET GESPREK HIEROVER WEL BELANGRIJK. EEN THEATERVERSTELLING OVER DIT ONDERWERP KAN HELPEN HET GESPREK AAN TE GAAN. EEN INTERESSANTE MANIER OM SEKSUELE VORMING (BIOLOGIE OF VERZORGING) EN CKV AAN ELKAAR TE KOPPELEN.

Door: Christine Dirkse

Er zijn verschillende groepen die theatervoorstellingen op scholen verzorgen rondom het thema seksualiteit. Voor dit artikel spraken we met twee van hen: Daphne Gakes, artistiek leider en theatermaker bij Stichting Tussen de Lakens, die zelf een theaterles geeft, vol cabaret en humor. En Myrthe Michielsen, eigenaar en theatermaker bij Signatuur Onbekend, die verschillende voorstellingen geven voor leerlingen in het voortgezet onderwijs, waaronder een voorstelling over seksualiteit en het aangeven van grenzen en wensen. Zij vertellen over hun drijfveren, hun visie op het onderwerp seksualiteit en de mogelijkheden die zij zien voor nuttige CKV-leslessen naar aanleiding van hun voorstelling.

STICHTING TUSSEN DE LAKENS

Theaterles, een combinatie van seksles en cabaret. Voor een cabaretvoorstelling iets teveel college, voor een college te theater. Zo omschrijft Daphne Gakes haar voorstelling. Ze werkt daarbij samen met stichting Rutgers en de GGD, die ook veel ervaring hebben met het maken van lespakketten over seksualiteit. In een voorstelling van ongeveer anderhalf uur vertelt Daphne over seksualiteit. Ze wil het gesprek aanzwengelen over seksualiteit, laten zien dat jongens en meisjes niet zoveel van elkaar verschillen als we wel eens denken. 'In mijn voorstelling zit veel humor. Ik wil dat leerlingen naar buiten lopen met het idee 'seks is voornamelijk leuk. Zonder lollig te doen over seks kan humor wel de ademruimte geven die nodig is om erover te praten.'

SIGNATUUR ONBEKEND

Signatuur Onbekend speelt theatervoorstellingen voor jongeren, over onderwerpen die leerlingen bezig houden. Eén van de voorstellingen gaat over seksualiteit. De doelgroep zijn leerlingen in klas 2 en 3. Eigenaar van Signatuur Onbekend, Myrthe Michielsen, vindt het belangrijk om seksuele vorming te combineren met plezier. En om leerlingen aan het denken te zetten over trouw blijven aan jezelf en de ander, ook als er groepsdruk heerst.

In de voorstelling volg je een jongen en een meisje (maar dat kunnen natuurlijk ook twee mannen of twee vrouwen zijn, dat maakt het verhaal niet anders). Ze zitten in de derde klas en vinden elkaar leuk. Je volgt hen terwijl ze elkaar versieren, op date gaan en hun eerste zoen hebben. De relatie bouwt op naar een stap verder, maar ze weten niet goed hoe ze dat moeten doen. Ze zijn onzeker: mag ik dit wel willen? Wat wil ik eigenlijk? En groepsdruk speelt een rol: heb je het nou nog niet met haar gedaan? Adviezen van vrienden maken het niet beter. Zij voelt zich onder druk gezet, beiden zijn onzeker en ze hebben de taal niet om dat met elkaar te bespreken. Je ziet de worsteling die beiden hebben; ze stappen soms even uit hun rol en delen hun echte gedachten met het publiek ('als ik nu nee zeg, maakt hij het misschien wel uit. Misschien vertelt hij het wel aan zijn vrienden'). Dit geeft een inkijkje: waarom zeg je dingen die je eigenlijk niet voelt? Na afloop gaan de spelers in gesprek met het publiek: wat gebeurt hier nu? Waarom zegt hij niet wat hij echt wil? Wat vinden jullie: moeten ze het nu met elkaar doen of niet? 'Er zijn altijd wel een paar die direct stoer 'ja' roepen, maar die worden meestal direct gecorrigeerd door de rest van de groep. Het gesprek loopt meestal vanzelf, leerlingen leren zo veel van elkaar.'

DRIJFVEREN

Daphne: 'Toen ik aan de UvA studeerde, kwam ik in aanraking met seksprofessor Ellen Laan. Ik was achterin de 20, maar leerde pas tijdens haar college hoe de clitoris er eigenlijk uit ziet, dat penetratie voor vrouwen meestal echt niet het meest fijne van de seks is en dat het in onze cultuur allemaal lijkt te draaien om het klaarkomen van de man. Door dit college veranderde er iets in mijn denken over seksualiteit. Ik ben me gaan verdiepen in het beeld die we hebben van man en vrouw. Er zijn ontzettend veel mythes: bijvoorbeeld dat mannen altijd zin zouden hebben in seks, dat een erectie altijd heel groot is (die is gemiddeld maar 13 centimeter). Dit gaf ontzettend veel ademruimte. Ik realiseerde me dat seks in de eerste plaats om plezier gaat, en dat je alleen door openheid ook allebei plezier kunt hebben. Ik had zelf op de middelbare school graag een seksprofessor gehad, iemand die meer informatie had gegeven dan wat ik leerde van pornosites en van vrienden.'

Myrthe: 'Met de voorstelling over seks willen we een inhoudelijke boodschap overbrengen: blijf bij jezelf. Voel wat voor jou prettig is. Blijf respectvol naar de ander en naar jezelf. En een

andere belangrijke boodschap: seks gaat over plezier. 'Op scholen is er vaak vooral aandacht voor gevaar, bijvoorbeeld voor soa's, het risico om zwanger te raken en grensoverschrijdend gedrag. Het gesprek over hoe je seks eigenlijk leuk maakt, wordt meestal niet gevoerd. We gebruiken daarbij humor als middel, als je erom mag lachen voelt het vaak veiliger om erover te praten.'

HET BELANG VAN HET NAGESPREK

Bij beide voorstellingen is het nagesprek van belang. De voorstelling lijkt het ijs te breken, er ontstaat na afloop meestal een fijn gesprek, waar leerlingen zichzelf kwetsbaar op durven stellen. Door na te praten over wat je in de voorstelling hebt gezien, de keuzes die daar gemaakt worden en de vragen die bij je opkomen, vormen leerlingen zichzelf en elkaar in het nadenken over hun eigen seksualiteit.

Bij Tussen de Lakens is er na afloop ook een spel mogelijk over wensen en grenzen. Waar ligt de grens? 'We zetten bijvoorbeeld twee leerlingen tegenover elkaar. De één vraagt de ander: mag ik je tas?' Dat is meestal geen probleem, het antwoord is meestal ja. 'Mag ik je telefoon uit je tas halen?'. Ook daarop is het antwoord meestal ja. 'Mag ik de code van je telefoon?' Dat willen de

meeste leerlingen niet. Dat geeft een gesprek over het aanvoelen van ja en nee. Je kunt een 'nee' niet goed aanvoelen als je nooit 'ja' hebt gevoeld. Tussen de Lakens past het programma aan bij de behoefte van de school, bijvoorbeeld door een koppeling met biologie of burgerschap te maken.

KOPPELEN AAN CKV

Wat moet je nu als CKV-docent met zo'n theatervoorstelling? Myrthe en Daphne kunnen talloze voordelen en werkvormen noemen:

- Kennismaken met theater. Beide theatershows worden gemaakt door professionele theatermakers en acteurs. Myrthe: 'Ik vind theater in de klas een laagdrempelige en toegankelijke manier om kennis te maken met theater als kunstvorm. Leerlingen hoeven niet direct naar een grote schouwbrug waar ze moeten stil zitten in een vrij indrukwekkende, voor hen onbekende omgeving: een theatervoorstelling op school sluit aan bij hun leeftijd, het is herkenbaar, je zit er met je eigen vrienden en kijkt naar een voorstelling die speciaal voor jou gemaakt is. Dat geeft een positieve attitude ten opzichte van kunst.'
- Koppeling met drama: laat leerlingen zelf oefenen met een dramaopdrachten om grenzen aan te geven. Hoe ziet een 'ja' en een 'nee' er nonverbaal uit?
- Koppeling aan beeldend: ook met een beeld kun je het aangeven van grenzen uitbeelden, maar ook plezier en onzekerheid.
- Koppeling met muziek: Myrthe legt de link met de serie Seks Education: 'Zij hebben toffe muziek waar je veel aan hebt, daar kun je leerlingen ook mee aan de slag laten gaan.'
- Kijken naar kunst: Daphne noemt voorbeelden van kunst uit het verleden waarin je de rol van mannen en vrouwen ziet. Je ziet hoe door de tijd heen het beeld van mannen en vrouwen is verschoven. 'Als je kijkt naar een schilderij van de tijd van Lodewijk XIV, dan zie je dat hakken bij mannen de norm waren. Ze zijn ontworpen voor

mannen om paard te kunnen rijden. Nu vinden we mannen met hakken al snel een homo.'

Een laatste tip: een theater in de klas kost vaak geld, maar als je de samenwerking zoekt met collega's, bijvoorbeeld van biologie, burgerschap en maatschappijleer, kun je de krachten bundelen en er voor leerlingen een hele nuttige ervaring van maken. Seksualiteit is voor burgerschap en biologie een kerndoel, er moet over gepraat worden op school. Je kunt als cultuurdocent je collega's helpen door – als je leerlingen toch kennis wil laten maken met theater – dit onderwerp aan te snijden en in samenwerking met hen en de theatermakers er een les omheen te maken.

DOCENT: BLIJF TROUW AAN JEZELF

Voor docenten is het niet altijd makkelijk om het gesprek met leerlingen aan te gaan, zelfs niet na een theatervoorstelling over dit onderwerp. Daphne geeft daarom ook docenttrainingen. 'De ene docent glundert als het gaat over praten over seksualiteit, de ander begint er liever niet aan met zijn leerlingen. Ik denk dat je als docent trouw moet blijven aan jezelf. Je mag best tegen leerlingen zeggen dat je het spannend vindt om erover te praten, maar dat je het wel belangrijk vindt. En als leerlingen vragen hebben waar je zelf geen antwoord op hebt, is dat ook niet erg. Ga samen op zoek naar het antwoord, bijvoorbeeld op de site sense.info. Je hoeft echt geen seksuoloog te zijn om met leerlingen over seks te praten, een open houding is vaak al voldoende. En als het je onderwerp niet is, kun je dat ook eerlijk zeggen. Zorg dat je weet wie van je team hier wel met leerlingen over wil praten en verwijs leerlingen daarheen.'

Foto: Signatuur Onbekend

Foto: Tussen de Lakens

MEER INFO

 www.signatuuronbekend.nl
www.tussendelakens.com

Iedereen Doet Het

Positieve, luchtige theatervoorstelling over seks

Met de theatervoorstelling Iedereen Doet Het wordt praten over seks leuker en makkelijker! De voorstelling helpt jongeren bij het ontwikkelen van een positieve en realistische kijk op seks en relaties.

Interesse om te boeken dit schooljaar?
Stuur een e-mail naar
info@signatuuronbekend.nl en ontvang
een vrijblijvende offerte!

WWW.SIGNATUURONBEKEND.NL

I AM IN CHARGE

SEKSUALITEIT & WEERBAARHEID

Over grenzen stellen, keuzes maken,
liefde, seks, relaties & veiligheid
Dé voorstelling waarbij jij bepaalt!

Een productie van Theater in School
i.s.m. The Big Mo

TO
THEATER
IN SCHOOL

Open het gesprek met theater

Theater en CKV zijn onlosmakelijk verbonden. Door een theatervoorstelling te bezoeken of een theatergezelschap op school uit te nodigen, laat je leerlingen kennismaken met deze kunstvorm. Tegelijkertijd is theater een ideale manier om het gesprek met jongeren aan te gaan, wat veel theatergroepen dan ook doen. Zo sluit een theatervoorstelling vaak direct ook aan bij burgerschap.

RUBRIEK THEATER

LOOK AT THEM (NOT ME)

door Girls in Woods

Een krachtige voorstelling voor jongeren over sexting en online shaming.

Lina zoekt wraak - twee jaar geleden werden haar naaktfoto's zonder toestemming online gedeeld. In hun eigen klaslokaal neemt ze leerlingen mee op haar missie, met een filmische soundtrack op koptelefoons.

Deze voorstelling van het Haagse gezelschap Girls in Woods nodigt jongeren op speelse wijze uit na te denken over verantwoordelijkheid bij online shaming, consent en sexting. Na afloop volgt een interactief nagesprek over online shaming met de actrice.

Info en boekingen: STT-producties - info@sttproducties.nl - 030-2941419

IMPROVISATIETHEATER MET IMPACT

Sinds 2023 zagen ruim 15.000 leerlingen I EM POWER. Ze spraken zich uit, lieten zich horen en ontdekten hoe hún ideeën verschil maken.

I EM POWER - waar jij voor staat en gaat!

Een energieke en inspirerende improvisatievoorstelling die jongeren prikkelt om na te denken over duurzaamheid, klimaat, zorg voor elkaar en actuele thema's die hun wereld raken. Leerlingen ervaren hoe kleine keuzes groot effect kunnen hebben, oefenen met hun eigen stem en slaan bruggen tussen verschillende perspectieven. Het resultaat? Inspiratie die blijft hangen — leerlingen nemen altijd minstens één concrete verandering mee om zelf in praktijk te brengen.

Met **I EM POWER** haal je motiverend en interactief theater de school in, waar iedere VO-leerling of MBO-student gegarandeerd van 'aan' gaat.

Meer impact? Combineer met **I AM IN CHARGE** over seksualiteit & weerbaarheid + verdiepende workshops.

Info: www.theaterschool.nl #zinvolwerk

LEER OVER DE HOLOCAUST

Voor vmbo, havo & vwo
Wat gebeurde er tijdens de Jodenvervolgung in Nederland? Waarom? En wat leer jij van deze geschiedenis vandaag de dag?

Kom met je klas naar het Nationaal Holocaustmuseum. Met een interactieve tour doe je onderzoek naar persoonlijke verhalen van mensen die vervolgd werden.

Voor lessen in geschiedenis en burgerschap. Ga naar
jck.nl/voortgezet-onderwijs

Nationaal
Holocaust
museum

DE CONFRONTATIE' - EDUCATIEF THEATER

Wat als je je grootste angst uit je schooltijd - je pester-twintig jaar later opnieuw onder ogen moet komen? In De Confrontatie, gebaseerd op het waargebeurde verhaal van theatermaker Leon van Uden, worden Bas en zijn voormalige pester Lucas samen opgesloten in een ruimte. Ze kunnen niet aan elkaar ontsnappen en moeten hun verleden onder ogen komen.

Wat volgt is een intense botsing van herinneringen, emoties en onverwachte inzichten. Tegelijkertijd zien we een hedendaags verhaal waarin social media een nieuwe peestsituatie aanwakkert. Twee werelden komen samen in een bloedstollende climax.

Deze interactieve voorstelling over o.a. seksuele diversiteit en vooroordelen krijgt een 4.8 van de 5 van docenten op het C.P.C.-congres over veerkracht.

"De rillingen liepen over mijn lijf."

Voormalig Volkskrant-redacteur
Clemens Graafsma

De Confrontatie zet leerlingen aan het denken - en aan het praten. Breng dit gesprek de klas in en kom samen met ons in Actie!

info: www.theaterinactie.nl

De vier Muzen van de kunst, detail: de schilder. Betimmerd door 150 Leerlingen van het Da Vinci college in Leiden. Een leerling heeft model gestaan voor dit beeld.

Kunstenaarsinitiatief www.kunstindeaula.nl ontwikkelt voor VMBO-HAVO-VWO en MBO:

'KUNST objecten met een STORY'

Respect voor mens en dier staat centraal in de workshop 'RECYCLE 3D' waar leerlingen monumentale binnen- en buitenbeelden betimmeren. Soms ontstaat het werk n.a.v. hun eigen ideeën. Met jawel, in het hart van ieder beeld hun dromen. I ♥ NATUUR is het thema van de door leerlingen grafisch vormgegeven woorden in de FLITSENDE LINGO-LAMP. Een eigen MUSEUM? Over ons cultureel erfgoed? Door diverse Blow-ups te maken van iconische kunstwerken, beleven de leerlingen verhalen en de schildertechnieken uit verschillende tijden in de kunstgeschiedenis. Ook de school krijgt door deze vervalste Meesterwerken een duurzame culturele upgrade. Win-win.

Dit zijn maar enkele voorbeelden van populaire workshops met een uniek kunstobject als eindresultaat. Alles wordt ontworpen en voorbereid in onze ateliers. De inbreng en de onderlinge samenwerking van jouw leerlingen is cruciaal voor het uiteindelijke beeld. Nadat het kunstwerk is geassembleerd wordt het in of rondom de school geplaatst.

Een eigen Museum in het Buitenhout college, Almere: selfies van kunstenaars en vrijheidsstrijders door de eeuwen heen. 10 Meestervervalsingen geschilderd door 245 leerlingen.

- Onze workshops zijn flexibel inzetbaar en we maken het liefst kunstobjecten op maat.
- Materialen & gereedschappen zijn bij de workshop inbegrepen.
- Wij werken indien mogelijk met gerecyclede materialen, restpartijen en buitenbeentjes.
- We creëren ook ZELF-DOE-pakketten. Inspirerend gesamtwerk voor een open dag bijv.

Cultuur is en blijft een **must**, deze passie willen wij delen: www.kunstindeaula.nl - CJP acceptant

Mesdag: meester en verzamelaar

Hendrik Willem Mesdag was naast beroemd zeeschilder ook fanatiek kunstverzamelaar, samen met zijn vrouw Sientje Mesdag-van Houten. Maar wat verzamelden ze nou precies, en waarom juist dát?

Boek nu je bezoek

VOOR DE ONDERBOUW

RECHT VOOR JE BAKKES THEATER

THEATER DE STEEG

OVER MAATSCHAPPELIJKE ONDERWERPEN
VOOR, DOOR, MET, VAN EN OVER JONGEREN

KIJK VOOR ONS AANBOD OP WWW.THEATERDESTEEG.NL

Het gesprek over vroeger én nu

De tweede wereldoorlog. Lang geleden, maar nog steeds actueel. Laat leerlingen door voorstellingen of een museumbezoek stilstaan bij wat er in 1940-1945 gebeurde én betrek dat op het nu. Hoe zou jij reageren? Wat doe jij bij onrecht? Zijn er grenzen aan vrijheid? Activiteiten doe je bij CKV goed kunt combineren met andere vakken, zoals burgerschap en geschiedenis.

RUBRIEK HERDENKING

INDRUKWEKKENDE VOORSTELLING OVER WESTERBORK

Wat zou jij doen om te overleven?

In 1943 meldt een Joodse leraar zich bij de Ordedienst van kamp Westerbork. Om zijn huid te redden. Dan ontmoet hij Jeremia Hirsch – een zachte, wijze rebbe in barak 52.

En plotseling staat hij voor een keuze die zijn leven bepaalt.

In deze meeslepende vertelvoorstelling van Guido de Bruin worden bovenbouwleerlingen geconfronteerd met de dilemma's van toen — die nog altijd razend actueel zijn.

Hoe blijf je mens als alles om je heen onmenselijk wordt? Wat zou jij doen als rechtvaardigheid pijn doet?

Deze voorstelling raakt, wringt, zet aan tot nadenken — en draagt krachtig bij aan burgerschapsvorming voor bovenbouw VO. Met lesbrieven! Gebaseerd op het indrukwekkende boekje *De nacht der Girondijnen* van Jacques Presser.

Info: www.guidodebruin.nl

Museum Rotterdam '40-'45 NU

Museum Rotterdam '40-'45 NU ligt aan de Coolhaven, pal naast het metrostation. Hier beleef je de impact van de Tweede Wereldoorlog en het bombardement op de stad Rotterdam. Hoe was Rotterdam voor de verwoesting? Wat betekent het wanneer jouw stad onder vuur ligt? Hoe ziet je leven eruit als je daarna vervolgd en onderdrukt wordt?

Museum Rotterdam nodigt scholen uit vrijheid te vieren met een uniek, educatief programma: de Bouwplaats. Hier ontdekken leerlingen de waarde van vrijheid, democratie en mensenrechten door samen een 'stad' te bouwen. In plaats van steen en cement werken ze met ideeën en oplossingen, waarbij ze creatieve hulpmiddelen gebruiken. Met een iPad maken ze keuzes bij verschillende dilemma's en onderzoeken ze de grenzen van vrijheid. Aan het einde ontvangen ze een certificaat met hun keuzes, dat terug op school kan worden ingezet voor verdere discussie.

Info: www.museumrotterdam.nl/educatie

ORANJEHOTEL JUNIOR, EEN CELLENGANG VOOR LEERLINGEN

Ontdek in een echte cel in het Nationaal Monument Oranjestad, de voormalige Scheveningse gevangenis uit de Tweede Wereldoorlog, wat zich hier tijdens de nazibezetting afspeelde.

Het interactief programma Oranjestad Junior laat jongeren van 10 tot 16 jaar zien hoe tijdens de Tweede Wereldoorlog de vrijheid van burgers onder druk kwam te staan door het ontbreken van een rechtsstaat. Het daagt hen uit na te denken over burgerrechten, vrijheid en de impact van een totalitair regime op de

maatschappij. Hiermee sluit het programma ook aan op zowel de vakken burgerschap en geschiedenis als maatschappelijke vorming.

Het educatief programma duurt 90 minuten. Te boeken op dinsdag t/m vrijdag op vaste tijden.

Voor leerlingen PO (groep 7 en 8), VO (alle niveaus) en MBO.

Info: www.oranjestad.org

Boek bij Kleinkunstig voor het nieuwe schooljaar een dansvoorstelling uit het veelzijdige aanbod van Lonneke van Leth Dans!

Foto: Het Verrotte leven van Floortje Bloem

Ga je voor impactvol?

In de voorstelling *Mijn Huis* ervaren leerlingen in dans en tekst wat het betekent om te vluchten en je huis te moeten achterlaten. Begin 2025 waren wereldwijd 123,2 miljoen mensen op de vlucht, voornamelijk als gevolg van oorlog, geweld en vervolging. Gebruik deze voorstelling als start voor een goed gesprek in de klas.

Kies voor (dans)geschiedenis!

In *Danserfgoed voor DUMMIES* maken de leerlingen een bijzondere tijdreis. In een wervelende show met 26 dansstijlen koppelen we maatschappijgeschiedenis aan dansgeschiedenis. Deze voorstelling is ook in het Engels beschikbaar.

Of lekker sportief?

The Match is een gedante voetbalwedstrijd met humor en veel energie. Laat je leerlingen dans ontdekken in de aanloop naar het WK voetbal in juli 2026!

Misschien een vakoverstijgend dagproject?

Werk vakoverstijgend met *het dagproject Expressit - Floortje Bloem*. Leerlingen ervaren hoe je persoonlijke ervaringen, meningen of gedachten kunt delen en uiten door middel van kunst.

De inspirerende voorstelling *Het verrotte leven van Floortje Bloem* is de basis van het dagproject. Met workshops en opdrachten worden Dans, Beeldende kunst, Theater, Muziek, Engels, Maatschappijleer en Nederlands met elkaar verbonden.

Bewust omgaan met geld!

Wil je leerlingen meer bewust maken van geld uitgeven aan onnodige abonnementen of het gevaar van verleidelijke aanbiedingen? Boek dan de dansmusical *Revolutie van de Verleiding*.

Lonneke van Leth Dans

Lonneke van Leth Dans brengt leerlingen van alle leerjaren in het regulier en in het speciaal onderwijs in aanraking met moderne dans. Het Haags jeugddansgezelschap maakt impactvolle dansvoorstellingen over maatschappelijke vraagstukken die de zintuigen prikkelen, het hart beroeren, de verbeeldingskracht activeren en de geest inspireren. Met actieve en veelzijdige workshops en lesprogramma's op maat laat Lonneke van Leth Dans de jeugd zelf de kracht en impact van dans ervaren.

**LONNEKE
VAN LETH
DANS**

UIT DE KUNST
Impresariaat kunsteducatie

Dans: beleef het zelf!

Dans: een cultuurvorm die op school soms wat onderbelicht blijft. Dans kan een krachtig verhaal vertellen. Dans kan emoties oproepen. Dans kan vertrouwde beelden helemaal op z'n kop zetten. Duik daarom met je leerlingen eens in de wereld van dans: dans interactief ervaren in de stad, kennismaken met het slavernijverleden door een dansgroep of zelf een hele voorstelling instuderen: aanbod is er genoeg.

RUBRIEK DANS

STRAATWILD: DANSEXPEDITIE OVER VOOROORDELEN

Dansgezelschap Vloeistof neemt jongeren mee op een verrassende ontdekkingstocht met Straatwild, een interactieve dansexpeditie over vooroordelen. Gewapend met een koptelefoon volgen leerlingen de dansers door straten en pleinen, waar alledaagse plekken plots veranderen in het toneel van onverwachte ontmoetingen. Wat is werkelijkheid en wat is performance? Is die voorbijganger een acteur of gewoon iemand met zijn eigen verhaal?

De voorstelling speelt met waarneming en laat jongeren ervaren hoe snel we een oordeel vormen over anderen. Met dans, muziek en gesproken woord worden vertrouwde beelden op hun kop gezet. Zo sluit Straatwild aan bij de leefwereld van scholieren, zonder belerend te zijn.

De voorstelling is geschikt voor alle leerjaren van het voortgezet onderwijs en mbo, met thema's rond kunst, maatschappij en identiteit. Elke expeditie duurt minder dan een uur en kan drie keer per dag gespeeld worden voor groepen tot 32 leerlingen.

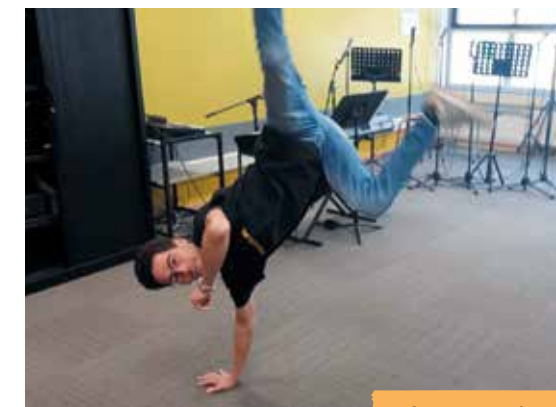
Info: www.vloeistof.nl

CAPOEIRA: vechtsport in ritme en beweging

Capoeira is niet zomaar een vechtsport, het is veel meer: het is een samenspel van ritme, dans en muziek. Deze unieke kunstvorm vindt haar oorsprong in 16e-eeuws Brazilië, waar Afrikaanse slaven hun vechttechnieken vermomden als dans om te overleven en zich te verdedigen. Ondanks het verbod na de afschaffing van de slavernij bleef Capoeira voortleven, als vorm van verzet en als symbool van vrijheid. Uiteindelijk werd het gelegaliseerd tot een wereldwijd erkende discipline.

Capoeira is nauw verbonden met andere Braziliaanse tradities, zoals het zomercarnaval. Net als samba draagt het bij aan de rijke culturele erfenis van de slavernijgeschiedenis. Eeuwenlang werden verhalen, muziek en bewegingen mondeling doorgegeven, waardoor Capoeira een levend erfgoed is.

Cultuurgeluid biedt uw groep de kans om Capoeira in al haar facetten te beleven tijdens de cultuurdag "A Torie voe Liesje" of in een dynamische workshop vol energie, klank en verbinding.

Info: www.cultuurgeluid.nl

DANSVOORSTELLING IN ÉÉN DAG!

Stel je voor: uw leerlingen werken één dag lang met professionele makers in samenwerking met Scapino Ballet Rotterdam en Nationale Opera & Ballet. Ze bewegen, creëren, leren samenwerken – en eindigen de dag als echte performers in hun eigen voorstelling.

Dit unieke project laat jongeren ervaren hoe krachtig dans kan zijn: energie, zelfvertrouwen en expressie komen samen in één meeslepende dag. De voorstelling sluit aan bij hun leefwereld, stimuleert creativiteit en geeft een boost aan verbondenheid in de klas.

Dans. Ontdek. Beleef. Één dag die leerlingen nooit vergeten.

Info: www.projectsunlimited.nl

Voor meer info: www.kleinkunstig.nl

Een unieke
ervaring voor
zowel leerlingen
als docenten!

Speciale data voor
scholen van de openlucht-
voorstelling CARROUSEL:

Woensdag 10 juni
Donderdag 11 juni

Woensdag 9 september
Donderdag 10 september

Aanvang 12:30 uur

Theatergezelschap Vis à Vis
Muiderzandplaats 1
1361 AK Almere

Voor meer informatie:
educatie@visavis.nl
visavis.nl/scholen-2026

Kom langs & ontdek wat kunst kan doen

Voor rondleidingen en workshops
kijk je op museumjancunen.nl

**MUSEUM
JAN CUNEN
OSS**

Verhalen van vroeger en nu

Musea brengen verhalen tot leven. Verhalen over de geschiedenis van lang geleden of juist recenter. Maar ook verhalen van nu. Verhalen die oude attributen ons vertellen, maar ook verhalen waarmee de kunst tot ons spreekt. Met behulp van goede museumdocenten kan een museumbezoek voor leerlingen een feest zijn.

RUBRIEK MUSEA

ALLARD PIERSON ATELIER: SELFIES VOOR DE EEUWIGHEID

Hoe wil jij herinnerd worden?

Ontmoet gezichten uit het verre verleden en laat je inspireren door échte mummieportretten uit de Romeinse tijd. In dit unieke programma ontdek je wie de mensen achter deze mysterieuze portretten waren – én leer je je klasgenoten op een nieuwe manier kennen.

Onder begeleiding van een museumdocent duiken leerlingen in de wereld van het Oude Egypte. Wat betekende het om vereeuwigd te worden? Welke rituelen speelden een rol? En hoe werkte een kunstenaar in die tijd?

Na een inspirerende rondleiding gaan de leerlingen zelf aan de slag. In het atelier maken ze verf van natuurlijke pigmenten en leren ze technieken die duizenden jaren oud zijn. Het resultaat: een persoonlijk portret op linnen, van henzelf of van een klasgenoot, met een verhaal dat blijft hangen.

Info: www.allardpierson.nl

GA OP AVONTUUR IN REUSACHTIGE CAISSONS!

Stap binnen in het Watersnoodmuseum en ontdek waargebeurde verhalen over de ramp van 1953. Het museum bevindt zich in enorme betonnen bakken – caissons – die ooit zijn gebruikt om het dijkgat bij Ouwerkerk te sluiten.

Met speciale jeugdroutes ga je zelf op pad: doe opdrachten, los raadsels op en ontdek stap voor stap wat er gebeurde tijdens die heftige rampnacht.

En stel je eens voor: wat als het water nú weer zou komen? Zou jouw huis veilig zijn? In verschillende games test je hoe goed je voorbereid bent en leer je meer over waterveiligheid.

Je reist door het verleden, denkt na over vandaag en kijkt vooruit naar morgen. Eén ding wordt duidelijk: de strijd tegen het water is nog lang niet voorbij!

Klaar om het zelf te beleven?

Info: watersnoodmuseum.nl/jeugd

BACK STREET GAME

SPEEL DE GRATIS
GAME EN SCOOR
MET VERHALEN

**KINDER
BOEKEN
MUSEUM**

→ backstreetgame.nl/docent

LITERAATUUR
MUSEUM

JOUW VERHAAL IN BEELD – KUNST MAKEN IN MUSEUM COBRA

Wat gebeurt er als leerlingen ontdekken dat kunst méér is dan alleen verf op doek? In Museum Cobra zien ze hoe kunst persoonlijke verhalen zichtbaar maakt en nieuwe perspectieven opent.

Tijdens onze museumlessen gaan we met de leerlingen in gesprek en leren ze kijken, denken en praten over kunst. Ook leren ze verbanden te leggen met thema's als identiteit, burgerschap en filosofie.

In de workshop My roots, my story ervaren leerlingen hoe kunstenaars hun culturele achtergrond gebruiken in hun werk. Ook gaan ze zelf aan de slag met het maken van een mixed media kunstwerk, geïnspireerd op hun eigen verhaal. Hun eigen roots worden kunst.

Speciaal voor examenklassen bieden we verdiepende sessies die aansluiten bij Kunst Algemeen en TeHaTex, met nadruk op analyse en interpretatie.

Elke groep wordt begeleid door een ervaren museumdocent die zorgt voor verdieping, verwondering en verbinding.

Info: Museumcobra.nl

IS JOUW PWS € 1500 WAARD?

PROFIELWERKSTUK INZENDEN
TOT 8 MRT 2026

VOOR VMBO, HAVO EN VWO
RIJSMUSEUM.NL/PWS

RIJKS MUSEUM

FOUNDER
Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

HOOFDSPONSOREN
PHILIPS ING kpn

MEDE MOGELIJK GEMAAKT DOOR
STICHTING SAPHIR /
RIJKS MUSEUM FONDS

IN SAMENWERKING MET
ntr:

GEBASEERD OP
ABT SCHOUWER, ROODSNAVELTOEBAN, 1748, BRUKLEEN VAN GEMEENTE AMSTERDAM

20jaar

EEN INDRIJKWEKKENDE BELEVING
OP SCHOOL

BOEK NU 'DE KEUZE'

Multimediale veteranenvoorstelling

Het komende schooljaar '24-'25 wordt 'De Keuze' aangeboden. Een multimediale voorstelling met aangrijpende veteranenverhalen. Met indrukwekkende portretten van WO II veteraan Geoff Roberts en Afghanistan-veteraan Stephanie Verhoef. Gezien door de ogen van leerling Mehrzad Youssefi en live begeleid door de Regimentsfanfare Garde Grenadiers en Jager. Dit alles 'gewoon' op school.

STEPHANIE VERHOEF

AFGHANISTAN VETERAAN

GEOFF ROBERTS

WOII VETERAAN

Geschied voor leerlingen van 10 – 16 jaar

'De Keuze' past naadloos bij thema's als Vrede en Veiligheid, maatschappijleer en burgerschapsvorming. De voorstelling duurt 45 minuten en kan worden bijgewoond door 150 tot 600 leerlingen tegelijk. Een docentenhandleiding is beschikbaar om alles goed voor te bereiden.

Gratis aangeboden

'De Keuze' wordt gratis aangeboden, mits de school zorgt voor passende accommodatie. Zoals een aula, sportzaal of nabijgelegen theater.

Meer informatie en reserveringen?

Neem contact op via info@veteranendag.nl. Bekijk ook onze eerdere schoolconcerten op www.veteranendag.nl

'De Keuze' is een coproductie van de Militaire Muziek Krijgsmacht en het Nationaal Comité Veteranendag. Hoofdpartner Vfonds ondersteunt dit educatieve concert.

Gastheer

Founder

Ministerie van Defensie

Organisatie

Hoofd-
partner

VOELDE VINCENT DE DRUK OM TE PRESTEREN?

Als ambitieuze kunstenaar ervaarde Van Gogh vast en zeker prestatiedruk. Maar hij liet net zo goed veerkracht en doorzettingsvermogen zien. Ontdek hoe je met jouw leerlingen het gesprek start over mentaal welzijn, via de kunst en het leven van Vincent van Gogh. Zo leren ze niet alleen Vincent kennen, maar ook zichzelf en elkaar.

NIEUWE
RONDLEIDING
VOOR DE
BOVENBOUW

Ontdek ons onderwijsprogramma
Mentaal welzijn en burgerschap.
vangoghmuseum.nl/onderwijs

VRIJENDENLOTERIJ

ASML

